

Zsilinszki János kéziratos verses-dalos füzete katona korából, 1878-ból

BECK ZOLTÁN

A könyv és írója

A község hagyományainak ápolása szellemében a medgyesegyházi művelődési otthon 1975-ben kiállítást rendezett. E kiállításon a közönség elé tárták azokat a tárgyi és írásos emlékeket, melyek az idősebb és az előző generációk életének bizonyságaként a hagyománytisztelő családok körében fennmaradtak. Szocialista brigádok tagjai jártak házról házra, és gyűjtötték a tárgyakat, jegyezték a velük kapcsolatos adatokat, hogy a faluról összeállhasson egy olyan történelmi—néprajzi keresztmetszet, mely a gyors változások korában különösen elgondolkodtató és tanulságos.

Az összegyűjtött anyaggal úgy ismerkedtem meg, hogy a művelődési otthon igazgatója, Kucsera Lajos meghívott, adnék tanácsokat a válogatáshoz, elrendezéséhez, a további gyűjtési feladatok elvégzésére. Öröömömre szolgált, hogy aktivitásukat és rajtuk keresztül a községet közelebbről megismerhettem.

Azért térek most vissza erre az eseményre, mert többféle rejtett kincs előkerülését eredményezte, melyek közül az egyiket kívánom itt bemutatni.

A kiállításra összehordott írásos emlékek — tankönyvek, vallásos jellegű könyvek; gazdasági iratok stb. — között figyelmes lettem egy kis kéziratos füzetre, melyről röpké belelapozás alapján kiderült, hogy tulajdonosa, Zsilinszki János 1878-ban, katona korában írta tele. Népdalok, találós kérdések, tréfás versek a katonaéletről — ez a füzet tartalma. Ezen túlmenőleg még érdekessége, hogy két nyelven íródott: szlovákul és magyarul. (A nyelveknek ezt a sorrendjét az indokolja, hogy — a magyar nyelvű szövegek helyesírásának tanúsága szerint is — Zsilinszki János szlovák anyanyelvű volt.)

A kiállítás bontása után anyaga a volt lelőhelyekre került vissza, s e füzetet tulajdonosaitól, Kesjár Andrástól és feleségétől, aki Zsilinszki János unokája, megszereztem a békéscsabai Munkácsy Mihály múzeum adattára számára.

Emellett igyekeztem minél többet megtudni a füzet írójáról. Mint kiderült, a család története szerves része Medgyesegyháza község történetének, ugyanis azok közé tartoznak, akiket a község alapítói között tartanak számon.

Itt ki kell térnünk röviden arra a folyamatra, mely a békéscsabai szlovákság történetében a XIX. század során lejátszódott. A jobb megélhetést kereső

csabai szlovákság tömeges kirajzásának eredményeként az ország különböző részein életképes új települések keletkeztek. A szétrajzás különösen a század végén gyorsult meg és erősödött, amikor is a földnélküliség Békéscsabán egyre égetőbb formában jelentkezett. Mint Dedinszky Gyula írja, ebben az időszakban a kitelepülési folyamat legjelentősebb lépése az volt, mely Medgyesegyháza megalapításához vezetett¹. A község megalapításának történetét röviden így foglalja össze: „A mai Medgyesegyháza területe a XIX. század második felében is még Medgyes-puszta néven kamarai birtok volt. A jelenlegi község helyén nem volt más, mint az ispánlak, egy csárda és egy rk. kápolna. Az állam a parasztság földéhségének csillapítására elhatározta, hogy a birtokot parcellázza, és községet létesít a helyén. A parcellázás 1881 és 1882-ben történt, amikor is a földet a békéscsabai származású Zsilinszki Mihály országgyűlési képviselő, később államtitkár közbenjárására békéscsabai evangélikus szlovák családok vásárolták meg, bank útján, hosszú lejáratú, amortizációs kölcsönre. Érdekes mozzanat, hogy Békéscsaba akkori főjegyzője és bírója nem akarták, hogy oly sok lakos elköltözzön a városból, de dr. Szeberényi Gusztáv evangélikus püspök és Zsilinszki Mihály erősen biztatták a csabaiakat, hogy vegyék meg a birtokot”².

A birtokot vásároló békéscsabai családok között Zsilinszki nevű is van. A mi Zsilinszki Jánosunk Medgyesegyházára költözése azonban nem datálható egyértelműen erre az időpontra. Ez a körülmény azonban mit sem változtat a szempontunkból fontos kérdésben, t. i. Kesjár Andrásné elmondása szerint — ha közvetve is — nagyapja útja Medgyesegyházára vezetett.

A közbeeső állomás Bánhegyes volt. Esetünkben fontos a helynévnek ilyen morfológiai jelölése, mert Zsilinszki János megkülönböztető ragadványneve innen származott: B. (Bánhegyesi) Zsilinszki.

Dedinszky kutatásai szerint Nagybánhegyes községet a Nagylakról jött nyolcvan evangélikus szlovák család alapította 1841-ben, amikor is ez a település a Tótbánhegyes nevet kapta. Békéscsabáról 1870-ben érkezett mintegy húsz szlovák evangélikus család. Ez utóbbiak Békéscsabán már nagyon elszegényedtek, földnélküliek voltak, boldogan mentek hát Tótbánhegyesre, mert ott a kincstári bérletből családonként 21 hold földet kaptak³.

Kesjár Andrásné visszaemlékezése szerint az ősök Békéscsabáról akkor költözhetek Bánhegyesre, amikor nagyapja — aki 1857-ben született — olyan tizenhat éves lehetett. Bánhegyesen mintegy húsz évig éltek, és az 1890-es évek végén települtek át Medgyesegyházára. Zsilinszki János tehát katonáskodása idején még bánhegyesi lakos volt. Kesjár Andrásné szerint Bánhegyesen húsz hold bérleti földjük volt, melyhez később még tízet szereztek; ez megegyezik a Dedinszky által említett adattal. A család bánhegyesi éveiben annyira „összegyarapodott”, hogy amikor Medgyesre költöztek, ott húsz hold földet vettek, később pedig két gyermekének még hat holdat vett Zsilinszki János Bodzáson, amit aztán azok tovább gyarapítottak.

A katonáskodásra visszatérve, Kesjárné úgy tudja, hogy nagyapját 18 éves korában vitték el. A születési dátum és a kéziratos füzet adatai szerint azonban 21 éves volt Zsilinszki János, amikor katonaidejét töltötte. Egy év után hazaengedték, mert beteg szüleinek volt az eltartója.

Ő építette Medgyesegyházán a Zsilinszki Mihály utca 39. számú házat, melynek lakói sorában Kesjár Andrásné immár a negyedik nemzedéket jelenti. Mellesleg jegyezzük meg, de nem mellékesen, hogy Zsilinszki János

unokatestvére volt az utca nevét adó országgyűlési képviselőnek, akinek falutelepítő érdeméről a fentiekben már volt szó.

A család birtoka a Bánhegyes felé eső területen volt. Ott volt tanyájuk is, ahol a családi munkamegosztás és életrend szerint a gyerekek éltek; a szülők pedig a faluban⁴. Zsilinszki János 63 éves koráig gazdálkodott, akkor beteg lett — agyvérzés érte —, és elosztotta a földet. 1933-ban halt meg.

Nagyon jókedélyű ember volt, népszerű volt a rokonságban is és a faluban is. Mindenki tisztelte, ő is becsülte az embereket. A helyi presbitériumnak is tagja volt. Feleségével, az ugyancsak csabai születésű Molnár Máriával jó házaseletet éltek. Az özvegy 91 éves korában halt meg, 1953-ban. Huszonkilenc évig világtalan volt, de mindig jókedélyű; beteg nem volt soha.

Vessünk pillantást ezek után a Zsilinszkiek családfájára, mely a Kesjár családnál őrzött nagy bibliában 1833-tól kezdve a következőkről tájékoztat:

Narozeni Rodicowe

sztar. Ondrej Zsilinszki nar. roku 1833 Nov. 25.
mamzelka rozene Ila Kocztiha 1833 Dec. 30.

Narozeni Detj

mlad Jan Zsilinszki Wroku 1857 Jun. 15. ton
mladci Ondrej Zsilinszki wro 1861 Sep. 22. kon
Pavel Zsilinszki w rok. 1864 Jun. 25. ko
vidana roku Ilka Zsilinszki nar. 1867 Januar 18.
Gyuro Zsilinszki nar. 1889 Apr. 6. ho

Narozeni Rodicov

Jano Zsilinszki n roku 1857 Jun 15.
Janova mámzelka Mara Molnar, 1861 Sep. 11.

Narozeni Deti

Jutka Zilinszki nar, 1882 Dec. 10. ho
Marka Zilinszki nar, 1884 Dec. 11. ho
Ilka Zilinszki nar, 1888 Febr. 10. ho
Janko Zilinszki nar, 1889 Dec. 26. ho
Ondris Zilinszki nar, 1894 Sep. 14. ho
Macko Zilinszki nar, 1897 Febr. 28. ho
Adanko Zilinszki nar, 1899 Apri. 28. ho
Erzika Zsilinszki nar, 1901 Nov. 2. ho
Zsofka Zsilinszki nar, 1904 Apri. 17. ho

Zsilinszki János anyja, Kocziha Ilona
Ilona Kocziha, die Mutter von
János Zsilinszki

Ennyit a füzet írójának és családjának életéről, történetéről.

Néhány szóval még adatközlőmről is megemlékezem, akinek a füzet megőrzéséért, átadásáért és információiért hálával tartozom. Kesjár Andrásné lánykori neve Koszna Mária, 1914-ben született, apja Koszna András, anyja Zsilinszki Mária. Apja Békéscsabáról Medgyesre települt. Kesjárné 8 hónapos volt, amikor apja a háborúban eltűnt. Ketten vannak testvérek; bátyja is Medgyesegyházán él. 1935-ben ment férjhez. Férje medgyesi születésű.

A következőkben nézzük meg magát a könyvecskét!

Mérete 125x182 mm. Terjedelme 114 oldal. Sima lapokból van összefűzve, kemény borítója nincs, ezért első és hátsó lapjai elrongyolódtak, hiányosak is. A számozás a 30. oldaltól a 36. oldalig ismétlődik. A 38. oldalt követően a 39. számozása téves: ide is 38-ast írt fel a könyv írója. Zsilinszki János írása kalligrafikus, olvasását inkább helyesírási jellegű tényezők nehezítik helyenként, aminek többféle oka lehet.

Elsőként a könyv írójának kétnyelvűségéről kell szólnunk. Anyanyelve szlovák, de használja a magyar nyelvet is. Merő véletlen, hogy — mint a tartalom részletes ismertetésénél is láthatjuk majd — a magyar és a szlovák nyelven bejegyzett szövegek száma egyaránt 81—81. Zsilinszki János anyanyelve jellegzetességeként általánosságban el kell mondanunk, hogy a békéscsabai — és az onnan kirajzott — szlovák népnyelv őstét, a XVIII. századi

ó-szláv nyelvet használja. A békéscsabaiaknak ezzel pontosan akkor szakadt meg a kapcsolata, amikor a szlovák nyelv elkülönült az ó-szláv nyelv biblikus jellegétől, valamint a cseh nyelvtől, azaz a saját lábára állt. Ez az elkülönülési folyamat Anton Bernolák szlovák szótárának születésével, 1825-ben tetőpontjához közelített. Ekkor emelkedett a szlovák nyelv irodalmi fokra. A békéscsabai szlovák népnyelv ettől a fejlődési folyamattól elmaradt⁵. Témánk összefüggéseiben a nyelvi jelenségek részletesebb vizsgálatát nem tekintjük feladatunknak.

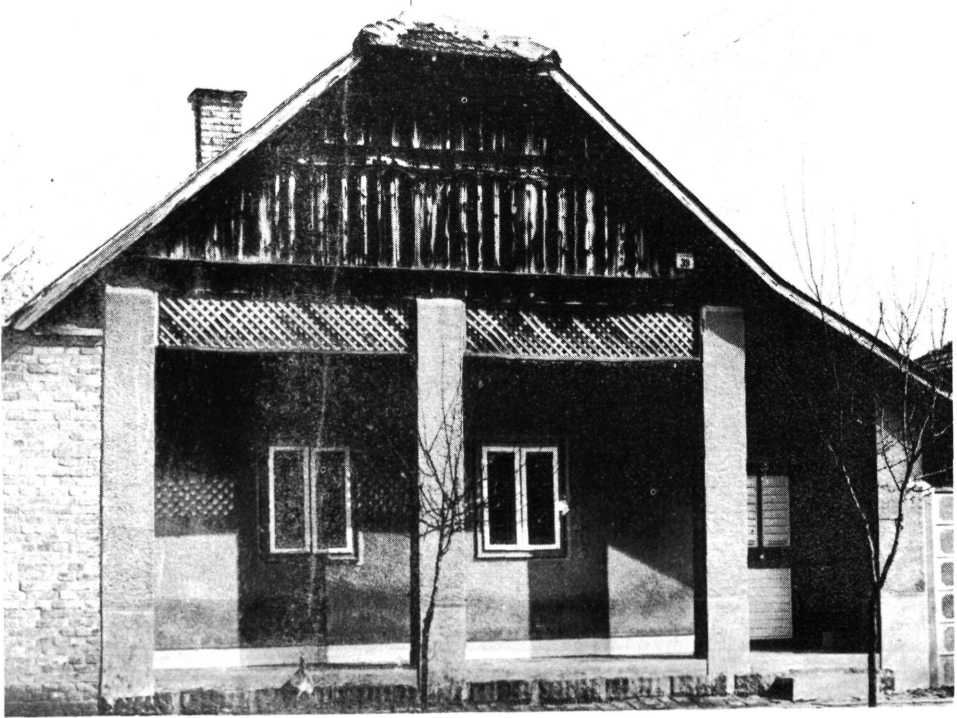
Zsilinszki János katonakori fényképe
Photographie von János Zsilinszki
aus seiner Soldatenzeit

Zsilinszki János felesége, Molnár Mária
Mária Molnár, János Zsilinszki Frau

A helytelen írásmódok más okaiként még két tényezővel számolhatunk; egyrészt, hogy egyik-másik szöveget másolta, némelyiket diktálás után írhatta Zsilinszki. A dolgozatban közölt szövegválogatás jól mutatja, hogy a magyar nyelv hangjai s azok képi megjelenése hogyan alakulnak a szlovák anyanyelvű beszélő ajkán, illetve írásában.

Könyvünk megfelel azoknak a kritériumoknak, melyek alapján a Néprajzi Lexikon címszava is készült⁶. Eszerint a katonakönyvek tartalma feltűnően vegyes, az idegen hatások beáramlásának hű tükrre. A bemásolt darabok többsége vers; a katonák kötött formában jobban ki tudták fejezni magukat. Műfaji szempontból teljes az oldottság és nagyon nagyfokú az aktualizálás: mindent a katonaeletre vonatkoztattak. A műfajok között szerepel *magyar-nóta, műdal, népdal, bordal, katonadal, pásztordal* stb.; *rigmus* és *vers*.

A Zsilinszki János által épített családi ház homlokzata
(Zsilinszki u. 39.). Eredetileg faoszlopokkal.
Stirnseite des von János Zsilinszki selbstgebauten Familienhauses
(Zsilinszki u. 39.). Ursprünglich mit Holzsäulen

Zsilinszki János katonakönyvének *szlovák nyelvű szövegei* jellegük szerint két nagy csoportra oszthatók: a dalok és nóták, valamint vallásos, egyházi szövegek csoportjára⁷.

A dalokat, nótákat Zsilinszki nyilván katonatársaitól hallotta, s úgy jegyezte fel. Mivel pedig katonatársai az ország különböző vidékeiről verbuválódtak, ezért a dalok szlovák nyelve nem azonos, sőt délszláv és cseh nyelvű szöveg is akad közöttük. E dalok filológiai meghatározása még elvégzendő feladat. Úgy gondoljuk azonban, hogy előfordulásuk datálásával is szolgálatára lehetünk a szlovák dalkutatásnak.

A szlovák szövegeknek jelentős részét teszik ki a vallásos jellegűek: bibliai idézetek, egyházi imádságok és énekek. Ezek többnyire a könyv második felében található. A bibliai idézetek lelhelyét Zsilinszki mindig közli; legtöbbször pontosan, csak egy-két esetben tévesen.

Az imádságokat és egyházi énekeket főleg három forrásból merítette. Az egyik forrás a szlovák evangélikusok híres és kedvelt énekeskönyve, az 1147 éneket tartalmazó *Tranoscius*. E könyv eredeti szerzője, összeállítója *Tranovszky György* lipótszentmiklósi evangélikus lelkész. Művének első kiadása 1636-ban Lőcsén jelent meg, s akkor 412 éneket tartalmazott⁸.

Zsilinszki János unokája, Kesjár Andrásné
Frau András Kesjár, die Enkelin von János Zsilinszki

A Zsilinszkinél található egyházi énekek és imádságok másik forrása a Studnice vody živé (Az élővíz kútforrása) című áhítatossági könyv, melynek összeállítója Baltik Frigyes evangélikus lelkész, később püspök. A könyv első kiadása 1870-ben jelent meg, szerzője az előszót Besztercebányán keltezte⁹.

A katonakönyv további szlovák nyelvű szövegei, főleg a verses imádságok Mlynár (ik) Illés késmárki polgár Duchowni života studnice (Az élet lelki kútforrása) című munkájából valók. A szerző az előszót 1702-ből keltezte, a könyv sok kiadást ért meg, nem tudjuk, hogy Zsilinszki melyiket használta, emiatt a lelőhely feltüntetésénél az oldalszámot nem szerepeltetjük.

A vallásos szövegek nyelvezete egységesen a száz évvel ezelőtt divatos egyházi nyelv: a bibličtina, vagyis a bibliai szlovák, helyesebben ó-cseh nyelv.

Sem Zsilinszki nem árulja el, sem az utódoktól nem tudhattuk meg, hogy ez a három forrásmű az ő tulajdona volt-e, s ezeket hazuról magával vitte a katonasághoz, vagy pedig egyikét-másikat katonatársaitól kölcsönözte, s így másolt ki belőlük részleteket. A másolás ténye mindenesetre ez utóbbi feltevés mellett szól.

A magyar nyelvű szövegeket — melyeknek előfordulásait a jegyzetekben és az irodalomjegyzékben feltüntetjük — négy főbb csoportba sorolhatjuk: a *katonaéletről* szóló *versek*, *katonadalok*, *vegyes (elsősorban szerelmi) dalok* és különböző *rigmusok* műfajcsoportjába.

Szövegválogatásunk első csokra a katonaeletről szóló versekből áll. Megjegyezzük, hogy a könyvecskében található minden ilyen jellegű verset közlünk, előfordulásuk ritka, valamennyi darab értékes változatnak tekinthető, hisz a helyek és helyzetek szerinti aktualizálás sok esetben átköltéssel jár. Másrészt az is indokolja közlésüket, hogy nem minden esetben lehet pontosan megállapítani, melyik a másolt vagy éppen a könyv tulajdonosa által írt, fabrikált rigmus.

Az 1-es sorszámmal jelölt rigmusban biztosít bennünket írója, hogy „az szerént iratott, ahogy tőle kipróbáltatott”. A katonák délcegségéről, regulájáról, pénztelenségéről, élelmezéséről, időt mulató meséléseiről és tréfás játékaikról, fegyveréről szól. Többnyire panaszos, kesergő, de mégis beletrőrdően tréfás hangvételű vers. Hogy Zsilinszki valahonnan másolhatta, elárulják olyan formai jelek, mint pl. a cezurák esetenként a sorok közepére — vagy még eltulodottabban — esnek, s több esetben az eredeti sorkezdő nagybetű is e helyeken található.

A 2. számú vers az újoncétről szól. A tapasztalt katona fölényes, jó humorú, vaskos megnyilatkozása a tájékozatlan újonc ugratásaival, nevelésével, szoktatásával kapcsolatban.

A „Katona életbe való próba” (3. sz. vers) arról szól, hogy akármerre járt, mindenhol „baja volt” a sok szép lánnyal, annyit ostromolták. Érdekes fordulat a befejező két sor.

A szülőhöz szóló vers, mely a következőnek szerves része lehet, megszólítás, beköszönés, éppen a „Közönséges vers az Sólókhöz” beköszöntése — abban a stílusmodorban, mely Táncsics Mihály 1845-ben Pesten megjelent „Alkalmi köszöntések, próbatételi beszédek, levelek, s írásbeli föltevések az ifjúság számára” c. könyvére jellemző, mely részben általa összegyűjtött, részben általa írt szövegeket tartalmaz.

6. sz. szövegünk az idegen földre katonának vitt fiú reménytelenségének, kilátástalanságának hangot adó, egyes szám első személyben írt vers.

A következő szöveg, melynek címe „Arcz Vers”, ugyancsak jellemző fajtája a katonakönyvekben található műfajoknak. Tartalmát tekintve bemutatkozó vers: a szülőföldjére, családjának fényképet küldő katonafiú bemutatkozása.

E csoportba soroltuk még a könyvecskében található, a katonaelettel kapcsolatos két műköltői alkotást, melyek szerzőségét ezideig nem sikerült megállapítani, de minden bizonnyal az 1848—49-es szabadságharc által ihletett költemények.

Közölt szövegeink másik egységét a katonadalok adják. Érdekes megfigyelni ezek, de a következő dalcsokor esetében is, hogy a Zsilinszki által egy cím alá csoportosított strófák közül egy-egy, vagy több is önálló életet élhet. Az ő összevonásainak alapja az azonos vagy majdnem azonos szótagszám lehet. Jegyzeteinkben utalunk ezekre a kontaminációkra. Vonatkozik ezekre a szövegekre is az a megállapítás, hogy a katonaeletre aktualizálnak.

A vegyes dalok közé olyanokat válogattunk, melyeknek korai előfordulásuk és éppen katonakönyvben való előfordulásuk egy-egy dal érdekes útjelzője lehet, főként a mődalok és félnépi alkotások folklorizációja szempontjából. Különösen érdekesnek tűnik e dalok közül „A Bányász Dall”, melyre a jegyzetben is külön felhívjuk a figyelmet.

Negyedik szövegcsoportunkban különböző rigmusok találhatók. A „Statistika” városok számbavétele aszerint, hogy a táplálkozás tekintetében melyiknek mi a fő jellegzetessége; a „Tizenkét Hónapról” az év hónapjainak jellegzetességeit sorolja elő; a házaló kereskedő áruját kínálja a „Szerencsés jó reggel kivanak úrfijaknak . . .”; a profán „Üdvözlégy” a csizmadiamesterséget gúnyolja; a „Lónak az élete” pedig az ismert — lakodalomban, vagy más közösségi alkalommal játszott — halottas játék egyik népszerű rigmusa.

E megjegyzések mellett érdemes szólni még azokról az aprócska megnyilatkozásokról, melyek a szövegek füzetbe való bejegyzésének körülményeire utalnak. Ezekből — minthogy finom rezdülések is vannak közöttük — Zsilinszki János egyéniségének vonásaira következtethetünk. Elsősorban tanulni vágyó érdeklődésére és szorgalmára, azután a föld és a természet, a paraszti élet szeretetére — még ha ezek a megnyilvánulások közvetettek és rövidek is. Az írás egyszerű időpontjának jelzésén túl pl. ilyeneket találunk:

„Irtam 78. év, 4. hó 23. napján Triestben. Délután, amikor mások aludtak, én, Zsilinszki János”;

„Irtam Triestben, 1878. év, 5. hó, május, éjjel 2 óraker, szép eső esett”;

„Irtam 78. év május 2-án reggel 4 óraker”;

„Irtam május 2-án d. u. 4-kor, szép eső esett”;

„Irtam 78. év május 2-ikán d. u. 5-kor, ráértem”;

„Irtam 78. év május 3. napján reggel 4 óraker, az idő borús volt”;

„Irtam Triestben, 1878. év május 8-ikán este 9 óraker a Strajch után, amikor a többiek már aludtak. Zsilinszki János.”; stb., stb.

A könyv tartalma

MAGYAR NYELVŰ SZÖVEGEK

A dőlt betűvel szedett versek szövegét szöveggyűjteményünkben teljes terjedelmükben közöljük.

1

(1—7. p.)

A katona sorjarul tudok ugy beszilni . . .
(vers a katonaéletről)

2

(7. p.)

Sőlőhöz való Vers
(beköszöntő vers a szülői házhoz)

3

(8—9. p.)

Közönséges vers az Sőlőkhöz
(a versben a katonafiú szól szüleihez)

Gondolom ^{zom fáron.}
A katonára vajagát tudok egy bennin
Meljet ha hajatok fogtós
Csudálkoim ^{amogy sok év lakás}
Annaki az fogile ^{alás kibat.}
Lelnek azon ^{verdeimete mert mind}
Exarxivint iratot ^{ahogy toteni ki}
Prov. ^{altatot} akatonára ^{szeg egy}
Mert felete csinos de ^{azirt ilate}
Krejjem ^{hiernatos tista onelie}
Mendin ^{nehaja ele felete komony}
Az ő regulaja ^{Valogatot fia k oram}
Valami ^{csinalse szep es kes termelo}
Gem ^{valami sarkati ugyan es le orat}
Minden ^{bajuscat kulni mi}
1878. évi Februáris 18. nap

Usta
Katonakönyv
Darius

A katonakönyv 1. oldala
1. Seite des Soldatenbuches

7
M. a'is szavaikat nem szoktuk
Szollani, itál. arok tyet a
Lásat igirik, es aleginek
Tönycsi megis hájják
Elkedvetlennenek oke reguláink
Napán kint szoktak oke reguláink
Es fegyver fogásban jól gyatárunk
Ural a fegyverrel vévini fog magát
Törvény szerént a hódát
Pirony katonának fegyvere minde
Mert aban van neki minden remensége
Övöst tartya mint saját feleségét.
Mert éjél es napal az karyján hódora
Mert éjél es napal az karyján hódora

Sölöhöz való Vers
Kerencsis jo estét kívánok
Ahyámna k' ki evilágra sült jo
L'es anyamoták De min közem.
Ségesen hite ehárban vanak

Végdal (7 vsz.)

A 7 vsz. az alábbi tagolással önálló dalként a következő gyűjteményekben fordul elő:

1—2. vsz.: *Kálmány*, 670. 275. sz. és Koszorúk I. 32. 12. sz. Szövegünk ez utóbbi első két versszakának változata. Népszerű katonadal volt, mert szerelmi térre vetítve a hadseregen belül is fennálló társadalmi ellentéteknek adott hangot. Változatok: *Vikár*, A magy. népkölt. rem. II. 86. „A sereg”; *Schoen*, 107. 187. sz.; *Millig*, I. 18. 11. sz.; *Gömöri*, 160. 297. sz.; *Volly*, „Előre”. 154. 396. sz.; 101 magy. népdal 79. 95. sz. V. ö. az *Amott ballag egy kislány* kezdetű dal jegyzetével!

3—5. vsz.: *Kálmány*, 665. 273. sz. 2—4. vsz. Szövegünk változat. V. ö. még: *Ethn.* 1904. 14. sz. 6. vsz.; *Dura*, 606.

6—7. vsz.: Szövegünk bevezető sorai több régi katonadalba beépítve megtalálhatók. Ebben a helyzetben érdekes változat. Előfordulásai: *Endrődi*, 100. 42. sz. és u. o. 108. 66. sz.; *Vargha*, 81—82. 37. sz. és u. o. 89. 60. sz. V. ö. még: *Kálmány*, 687. 284. sz.; *Ortutay—Katona*, II. 391. 127. sz.

Magyar Dall Szeretnék szántani (2 vsz.)

Endrődi, 75. 176. sz.; *Vargha*, 60. 172. sz.; *Péczely*, 66. 48. sz. V. ö. még: MNT III/A. 910. 907. sz.; *Jogamas—Faragó*, 201. 195. sz.; *Kodály*, 125. 110. sz.

Vers az ujoncz Iletrül

Olvad Ahó tavasz akar lenni (1 vsz.)

Endrődi, 78. 185. sz.; *Vargha*, 63. 181. sz. Szövegünk az 1. vsz. változata.

Ki szarad a bodza fa (2 vsz.)

Endrődi, 273. 144. sz. Szövegünk változat, kontamináció a *Körül csillagos az ég . . .* kezdősorú dallal; *Endrődi*, 241. 50. sz. 3. vsz.

Magyar Dall Tul az hegyen tul az sájo árnyába (4 vsz.)

Minden valószínűség szerint műdal.

Most léptem mán huszonegyedik évben . . . (3 vsz.)

Kálmány, 411. 122. sz. V. ö.: Szeged népe III. 240. jegyzetben és *Kálmány*, 412. 123. sz.

11

(32. p.)

Más Dall De kár az urfinak oly ravasznak lenni . . .
(2 vsz.) Analógiáját nem találtuk.

12

(33. p.)

Katona Dall *Átal jüttem az Budai láncz hidon . . .*
(2 vsz.)

Istvánffy, 123. 5. sz. Az első versszak megegyezik az ismert dal első szakaszával, a második vsz. változat; az is a katonaéletre utal.

13

(33. p.)

Dall *Szépen fityül gőzös masinája . . .* (2 vsz.)
Analógiáját nem találtuk.

14

(34. p.)

Vegyes Dall (5 vsz.):

1. Szabad az madárnak ágrul ágra szálni . . .
2. Hej Huj huzrá cigány . . .
3. Ide a lány kerek az ég . . .
4. Náczi! a fü primás . . .
5. Akor sép a katona . . .

MNGY I. 269—270. 57. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 357. 257. sz.; *Berze*, I. 688—689. 46. sz.

15

(34—35. p.)

Katona életbe való proba

(a különböző országokban szerzett tapasztalatok elmesélése versben)

16

(37—38. p.)

Tábori Dall

Magyar ország szép határján születtem . . . (7 vsz.)

Kálmány, 366. 98. sz. Változatok: Szeged népe III. 56.; MNGY. VI.: 121.; *Abafi*, III. 236., V. ö. még: Koszorúk I. 157. és II. 73.; MNGY. VI. 121.; *Endrődi*, Népdalok 100.; *Gömöri*, 85, 98, 143; Ethn. 1920: 61.; *Kálmány*, 773 333/A. sz.

17

(38. p.)

Üdvözlegy (csizmadia)

(profán „üdvözlégny” a csizmadiamesterhez)

18

(39. p.)

Bus Dall *Zokogva sir a gelicze bujaba . . .* (4 vsz.)
(minden valószínűség szerint műdal)

19

(30/1. p.)

Vitéz Bucsu Dall

Isten hozzád falu Csendes béke hely . . . (4 vsz.)

Minden bizonnal múdal.

20

(30/1. p.)

Más Dall

Néncsen kedves (m) mért néncsen . . . (3 vsz.)

Erdélyi, I. 76—77. 117. sz. V. ö. még: *Ortutay—Katona*, I. 334. 217. sz.;
Péczeley, 21. 15. sz.

21

(32/1. p.)

Ujoncz Dall

Most nyílik a zöld róza fa czimbója . . . (4 vsz.)

Kálmány, 583. jegyzetben. MNGY. II. 171. 7. sz.; V. ö. még: *Volly*,
Előre, 85. 209. sz.

22

(32/1. p.)

Nép Dall *Messze hallik a nagy tenger zugása* . . . (3 vsz.)

Analogiáját nem találtuk.

23

(33/1. p.)

A Bányász Dall

Szerencse le szerencse fel . . .

Katona—Maróthy—Szatmári, 357. 101/b sz. Változatai u. o. 428., 429.,
430., 431., 433., 434., 436. old. Eredetéről u. o.: 356. 100. sz. Szövegünk
ezektől teljesen eltérő, értékes korai előfordulás.

24

(34/1. p.)

Három csillag van az égen egy sorba . . . (1 vsz.)

Endrődi, 47. 94. sz. Szövegünk változat.

25

(35/1. p.)

A Sütü Kemencze

Elszállot az kemencze tele pogácsával . . . (2 vsz.)

Limbay, II. 144. 295/4. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 789. 226. sz. Szövegünk
a közismert tréfás dalnak a katonaeletre vonatkoztatott változata.

26

(36. p.)

Ujoncz Dall

Árva család (n) nyílt az udvaromba . . . (5 vsz.)

Ortutay—Katona, I. 455. 249. sz.; *Sztareczky—Kodály*, Kékedi népdalok,
106. Szövegünk a szerelmi dal indító szakasza után az egyetlen fiát katonának
adó édesanya bánatát tartalmazó katonadallá alakult értékes variáns. V. ö.
még: *Katona—Maróthy—Szatmári*, 26.; MTA Növ. napl. 595/52., III. füz. 28.
lp. 64. sz.; *Kodály—Bárdos*, 15.; Szól a nóta 4. 18.

Álj be pajtás Katonának . . . (4 vsz.)

Kálmány, 280—281. 47. sz.; MNGY. VI. 115: 48-as Adattár, Bé—VI.; Koszorúk I. 132. Kossuth-nótába keveredve. A dal a XIX. század egyik legismertebb katonatoborzója. Rugalmasan alkalmazkodik a korok változásaihoz; szövegünkben Ferenc Józsefre vonatkozóan aktualizál, beleépítve a Kossuth-nótát is. Lásd még: Tápé, 745.

Más Dall

Esteledik Alkonyodik . . . (6 vsz.)

Erdélyi, II. 298. 503. sz. 3 vsz. Műdal: *Czuczor Gergely* verse. Szövegünk 1. versszaka ennek folklorizálódott változata. V. ö.: *Endrődi*, 305. 29. sz. A további versszakok más források különböző dalainak kontaminációja: 2. vsz.: *Endrődi*, 70. 159. sz.; V. ö. még: *Erdélyi*, I. 84. 130. sz. 2. vsz.; a 3—5. vsz.: *Erdélyi*, II. 38. 69. sz. és II. 55. 101. sz. Szövegünk variáns. V. ö. még: *Péczeley*, 90. 72. sz.; *Ádám*, 96. 72. sz.; a 6. vsz.: *Berze*, I. 389. 63. sz.; *Jagamas—Faragó*, 281. 279. sz.

Magyar nép Dall

Nincsen hazám mejgés haraksanak rám . . . (3 vsz.)

Analógiáját nem találtuk.

Más Dall

Ha nincs pénzem azt sem bánom . . . (2 vsz.)

Második versszaka műköltői alkotásra vall.

Nem azám a gazda kinek hat ökre van . . . (1 vsz.)

Orosháza II. 519—520. Szövegünk ennek változata. V. ö. még: *Balassa*, 169.

A katonai próbalás

A sokat próbált katona vidám hangú, kalandos — verses — elbeszélése.

Árok parton csalány . . . (5 vsz.)

Az öt versszak a következő részenként fordul elő a különböző gyűjteményekben: 1—2. vsz.: *Ortutay—Katona*, I. 414. 352. sz.; *Deák Bárdos György*, Muskáti. Szövegünk ennek változata. A 3. vsz. (Szeretlek szeretlek csak ne mond senkinek . . .): *Erdélyi*, I. 424. 423. sz. 2. vsz. és II. 41. 74. sz. Szövegünk ennek első strófája. V. ö. még: *Jagamas—Faragó*, 154—155. 148. sz. 2. vsz.; 201. 195. sz. 3. vsz. A 4—5. vsz.: (Nem vagy legény nem vagy). *Erdélyi*, II. 30—31. 53. sz.; *Kriza*, 239. 350. sz.; *Endrődi*, 67. 151. sz.; *Vargha*, 52. 147. sz.; *Hajdu—Halász*, 65. 56. sz.; *Istvánffy*, 176. 140. sz. Változatokban a szöveg így is alakul: „Nem vagy leány, nem vagy . . .”.

Nová ⁴² Slovenská
Máste v marničto vdolnej zemi plakat
Vejve nič nevyjeté z mna tu kcu lapal
Vlasi moje vlasi peknyje moje vlase
Čer ste od me licha pod čapičku vjasli
Vlasi moje vlasi peknyje ostrihanje
Pod vojenski mestúch privone ostrihanje
Moxes ti marnička chojjevat pred vrata
Ahle et na ten bok de s lko zapada
Vinji pravdo iverce aj idarás ces kic deni
Tak ma ti uvradis skad e ma širujom
Terri lom na západ misli to vojom svedci
To si osebe putaj ze je tam troj milí
Moj milí premilí brato milobraní
Ečo sme vove ne mlíje časi trávili
Ale nás us kerás Pan Booh ta rostrhar
Čidár mi milko do čuvej zemi ear
Tam a časi tráví tej Tatjanstéj zemi
Ne to nejme čí bude vjac snami
ha tri roke avás ja nítka neukledam
Kato lom na boho svoj život spoletam

Dall Honfié

Csőtörteken viradóvra . . . (7 vsz.)

Berze, I. 271. 17. sz. Szövegünk négy versszakkal bővebb változat, az első három versszak is eltérő. A 7. versszakra nézve v. ö. még: *Ortutay—Katona*, I. 226. 15. sz.; MNGY. VI. 237. 14. sz. A balladás dalnak sokféle változata ismeretes.

35

(45. p.)

Máss Dall

Jó gazduram agyon ki az bürem . . . (4 vsz.)

Endrődi, 152. 40. sz. Szövegünk egy negyedik strófával megtoldott változat. Műdal „A kis gróf szerelme” c. népszínműből. Szerzője *ifj Ábrányi Kornél*. A Magyar Színművészeti Lexikon szerint 1877. augusztus 10-én adták először a Népszínházban. Zenéje: *Erkel Gyula*.

36

(45. p.)

Tapogas meg a csecsem . . .

Tréfás rigmus.

37

(46. p.)

Magyar Dall

Magos a kasárnya teteje . . . (4 vsz.)

Kálmány, 598. 231. sz. Változatok: *Schoen*, 105. 184. sz. 1—2. vsz.: *Koszorúk* I. 139. 20. sz.; *Abafi*, Népkölt. gyűjt. (kézirat) III. 101. sz.; *Endrődi*, Népdalok 105. 57. sz.; *Vargha*, 86. 51. sz. 2. vsz.

38

(46. p.)

Harmat kurjantot a daru . . . (1 vsz.)

Analógiáját nem találtuk.

39

(46. p.)

Érik a ropogó cseresne . . . (1 vsz.)

Manga, 20. 3. sz. Szövegünk variáns.

40

(46. p.)

Édes anyám édesanyám be alok katonának . . . (1 vsz.)

Analógiáját nem találtuk.

41

(47. p.)

Nép Dall

A tiszának mind a negy szele sáros . . . (5 vsz.)

Berze, I. 358. 18. sz.; *Istvánffy*, 141. 10. sz.; *Endrődi*, 286. 232. sz. Változataira való utalások: *Kálmány*, 497. 174. sz. jegyzeteiben. Szövegünk érdekes változat. Szerkezetében összetett; az 1—2., 3—4. és az 5. versszak más-más dalok részeként is szerepelhet.

42

(49. p.)

Lónak az élete

Tréfás lakodalmi rigmus. *Kálmány*, 263—265. 43/A.; 43/B. és jegyzetben: *Abafi*, Tréfás népdalok 30. V. ö. még: *Balassa*, 233.

43

(52—53. p.)

Tizenkét Hónaprul

A hónapok verses jellemzése.

44

(53—54. p.)

Szerencsés jó reggel kivanok urfijaknak . . .

A portékáit kínáló vándorkereskedő mondókája.

45

(54—55. p.)

Honfi Dall

Azért hogy én be vagyok sorozva . . . (6 vsz.) A további versszakok kezdősorai:

2. Azért hogy a szita rosta kerek . . .

3. Azért hogy a szita rosta kerek . . .

4. Ha ki gyüvül te az temetőbe . . .

5. Azirt hogy én ijen kicsi vagyok . . .

6. Mán én többet eczaka nem járok . . .

Ortutay—Katona, II. 335. 40. sz.; *Millig*, 13. 27. sz.; *Istvánffy*, 149. 36. sz.

Az első versszak szövegünkben vándorversszak egy hosszabb szerelmi dal élén.

46

(56. p.)

Honfi Dall

Arad alatt beborult az eg ájja . . . (3 vsz.)

Kálmány, 285. 50/A. sz. és 292. 55. sz. Változata: Szeged népe II. 47. és III. 47. V. ö. még: *Endrődi*, 126. 119. sz. és 232. 27. sz. Annak a nagy nemzeti örömnépnek a visszhangja, amellyel Perczel tábornok 1849. ápr. 7-i fegyvertényét fogadták (*Gracza Gy.*, A szabadságharc története IV. 294.)

47

(56. p.)

Nem fekszek a tüsök mellé mert megszur (1 vsz.)

A további három sor a „Magasan repül a daru, szépen szól” kezdetű dal szövege.

48

(56. p.)

Van nekem egy paripám . . . (5 vsz.)

Az ötször kétsoros vers valószínűleg gyermekvers.

49

(57. p.)

Az egerekrekrul

Verses tanmese. Az egerek csengőt akarnak kötni a macska nyakába, de mikor a cselekvésre kerülne sor, egyik sem vállalkozik. A csattanó: „Az ember is ojakat besziljen/Amit osztán meg tenni neféljen”.

50
(57. p.)

Más az egerekrül

Anekdota. A szénagyűjtők egeret fognak, tanakodnak, mitévők legyenek.
„Tegyük a nagy bogja alá, majd az agyon nyomja”.

51
(58—64. p. az 59—60. p. hiányzik)

Tréfás kérdések és megfejtései.

Találós kérdések.

52
(65. p.)

Nem hiszed hogy katona vagyok én . . . (2 vsz.)

Kálmány, 472—473. 159. sz. Változatai: *MLNGY. I.*: 293. 30. sz.; *MNGY. III.*: 197. 30. sz.; Szeged népe I. 37. 26. sz.; *Bartalus*, I. 41. 38. sz.; 107. 134. sz.; *Limbay*, II. 115. 273. sz.; *Kun*, IV. 24. 22. sz.; *Abafi*, Népkölt. gyűjt. (kézirat) III.: 81. sz.; 125., 160. sz.; 188. sz.; *Vikár*, A magy. népkölt. rem. I. 171.: *Dura*, 519.; *Berkó*, Magy. Kat. Szemle, 1936. 3. sz. 214.

53
(65. p.)

Az Ókór a buzát nem maganak sántja . . . (1 vsz.)

Ortutay—Katona, I. 283. 119. sz. és 120. sz.; *MNGY. I.* 334. 3. sz.; *Schoen*, 156. 243. sz.; *Endródi*, 227. 11. sz.; *Vargha*, 60. 172. sz.; u. o. 203. 9. sz.; *Sárosi*, 123. 140. sz. Tartalma szerint katonadal is lehet; *Kálmány*, 469. 157. sz. Szövegünk töredék. V. ö. még: *Kallós*, 73. 42. sz.

54
(65. p.)

Kocsmárosné hozd bort az ézébe . . . (2 vsz.)

Magyarság Néprajza III. 78. Betyárdal. Szövegünk változat. Első szakasza betyárballadába is beépülhet.

55
(65. p.)

Ritka rendet vaktam sűrű bogját raktam . . . (2 vsz.)

Ortutay—Katona, I. 266. 88. sz.; *MNGY. II.* 156—157. 168. sz.; *Erdélyi*, II. 135. 263. sz.

56
(66. p.)

Amot ballag egy kis lány . . . (1 vsz.)

Vikár, kézír. hagy. rugonfalvi gyűjt. 1902: 61. sz.; *Vargha*, 108. Szövegünk ezek első verszakának változata, töredék. További változatok: *Erdélyi*, I. 394—395. 384. sz. (Ebből fejlődhetnek ki a további változatok.); *Pap*, 36—37. 37. sz.; *MNGY. II.* 25. 16. sz. és u. o. 26. 17. sz.; VI. 31—32. 27. sz.; *Ethn.* 1926. 93—94.; *Nyr.* XIX. 240.; *Berze*, I. 231. 6. sz.

57
(66. p.)

Kertemben van egy rózsafa . . . (1 vsz.)

Minden bizonnyal műköltői alkotás, népies vers egy szakasza.

58

(66. p.)

Jaj de segény legény vagok . . . (4 vsz.)

Erdélyi, I. 47—48. 62. sz. Szövegünk ezzel — jelentéktelen apró változtatásoktól eltekintve — megegyező, a 3. és 4. vsz. felcserélve. Az első versszak igen régi időkre mutat vissza: *Thaly*, Adalékok I. 250.; 255.; V. ö. még: *Kun L.*, III. 41.; *Kálmány*, 267. 45. sz. jegyzetei.

59

(66. p.)

Esik az eső rongyos a subám . . . (1 vsz.)

Töredék. Tartalmában is, hangvételében is a kuruc kor egyik legközismertebb bujdosóversére, a Buga Jakab énekére emlékeztet. Sz. Gy. II. 895—896. 18. sz. 3., 4., 7. vsz. Eltér tőle a befejező két sor, mellyel a lovát biztatja: „Vagyon még az én zsebemben rossz patkóra való, négy lábra való/ Ne busulj fakó lesz rajtad patkó”.

60

(67. p.)

Rab vagyok rab vagyok mikor szabadulok . . . (4 vsz.)

Berze, I. 554. 59. sz.; 554. 60. sz.; 555. 61. sz.; 556. 62. sz. Szövegünk ezektől eltérő változat. V. ö. még: MNGY. VII. 19.; 24. p.; XI. 25. p.; *Kálmány*, Koszorúk II. 96. p.; Szeged népe III. 18—19. p.; *Erdélyi*, I. 442.; *Kodály*, 125. 112. sz.

61

(67. p.)

Feleségem halgas nem vagyok én itas . . . (2 vsz.)

Erdélyi, II. 264. 463. sz. 5 vsz. Szövegünk töredék, az előbbi 1. és 5. strófájának változata; így is kerek, önálló.

62

(67. p.)

Kis fecske kis fecske Szerelmes kis madár . . . (4 vsz.)

Műköltői alkotás lehet.

63

(67. p.)

Fejik a fekete kecskét . . . (2 vsz.)

Erdélyi, I. 63. 91. sz. 5 vsz. Szövegünk két versszakos, érdekes variáns. V. ö. még: *Kodály*, 163. 197. sz.

64

(68. p.)

Felsorolás az osztrák hadsereg felépítéséről.

65

(69. p.)

Dall

Erre (gyere) rózám nincsen sár . . . (3 vsz.)

Erdélyi, I. 81. 125. sz.; MNGY. VII. 66. 102. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 306. 166. sz.; *Istvánffy*, 172. 123. sz. Érdekes, hogy ezzel a kezdő versszakkal vezeti be a következő két strófát:

2. Esik eső szépen csendesén . . .

3. Tisza vize folyván csendesén . . .

66
(69. p.)

Más Dall

It a tavasz vigan főtýöl a madár . . . (2 vsz.)

2. Édesanyám kapatott a patkára . . .

A 2. vsz.: *Lükő*, 15—20. 12. vsz. Szövegünk töredék.

67
(70. p.)

Magyar Dall

Tisza szélén nem jó le fekenni . . . (3 vsz.)

Több dalból kontaminálódott változat. *Mathia*, 90. 47. sz.; *Ádám*, 61. 45. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 303. 159.; *Beck*, 21—22.; Tápé: 701. 21. sz. és u. o. 712. 40. sz.

68
(70. p.)

Más Dall

Busan főtýöl az ősző szél . . . (3 vsz.)

A tanulmányozott gyűjteményekben nem találtuk analógiáját.

69
(71. p.)

Katona Dall

Minden falu az én hazám . . . (6 vsz.)

A dal első szakasza közismert. A továbbiak alkalmi csatlakozásként kerülhettek hozzá. *Erdélyi*, III. 9. 20. sz. V. ö. még: *Erdélyi*, I. 80. 123. sz. és u. o. 216—217. 268. sz. 3. vsz.; *Kálmány*, Szeged népe III. 238—239.; *Endródi*, 64. 140. sz.; *Vargha*, 48. 136. sz.; *Ortutay—Katona*, II. 257. 5. sz. és u. o. 259. 7. sz.; *Sárosi*, 231—232. 247. sz.

(Ugyanezen az oldalon találjuk a tőszámnevek felsorolását olasz nyelven 1—20-ig.)

70
(72. p.)

Honfi Dall (6 vsz.)

1. Juhasz kutak ugatnak . . .
2. Ides anyám meghalok . . .
3. Bánhegyesi nagy utcza . . .
4. Bánhegyesi nagy utczán . . .
5. De sok eső de sok sár . . .
6. Voltam man én Gazdag is . . .

Több dal kontaminációja. *Endródi*, 37. 63. sz. 2. vsz.; *Erdélyi*, I. 56. 80. sz., 57. 81. sz.; *Limbay*, I. 120. 62/4. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 699. 40. sz.; *Endródi*, 58. 123. sz. 2. vsz.; *Istvánffy*, 163. 88. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 270. 93. sz.; MNGY. VI. 92. 117. sz.; *Erdélyi*, I. 43. 53. sz.; *Kallós*; 111. 129. sz.

Szerető Dall (10 vsz.)

1. Magyar ország szép hejen van . . .
2. Ha én bus gilice volnék . . .
3. Ébren vagyok nem aluszom . . .
4. De szeretnék Pava lenni . . .
5. Az én babám ablakába . . .
6. Egy rossz kurva le szakajtot . . .
7. Erdő mellett nem jó lakni . . .
8. Kedves babám arva vagyok . . .
9. Ez a kislány arany bárány . . .
10. Harangoznak a Faluba . . .

Több dal alkalmi kontaminációja. Mint jegyzeteink is mutatják, egyes részei önálló dalokként fordulnak elő. Az általánosan elterjedt kezdőkép esetünkben szerelmi dalt vezet be, de szerepelhet katonadalok, balladák élén, vagy beépülve is. Lásd: *Vargha*, II. 114—115. (Nagy Pál Jancsi.); *Kálmány*, 440. 139. sz. és u. o. 556. 212. sz.; *Dura*, 151. A katonadal-változatok előfordulásainak jegyzetei: *Kálmány*, 44—441.

4. vsz.: *Endrődi*, 257. 44. sz.; MNGY. II. 153. 158. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 315. 183. sz. A páva itt díszmadárként szerepel, míg rabénekekben és balladákban inkább a változást jelzi, mint Ady „Fölszállott a páva” c. versében is.

5. vsz.: *Berze*, I. 678. 30. sz. Dalunk részlete ennek lehet változata.

7. vsz.: *Kiss Áron*, 178. 1. sz.; *Ortutay—Katona*, I. 153. 108. sz.

9. vsz.: MNT 18—75. 10—45. sz.; *Endrődi*, 255. 26. sz. Kedvelt lakodalmi rigmus.

Santó Fiu Dalla

Ha kel az ég szép hajnala . . . (4 vsz.)

Erdélyi, II. 232—233. 435. sz. 6 vsz. Szövegünkben a 4. és 6. vsz. hiányzik, egyébként megegyezik vele.

Arcz Vers

A hazájába, a szülői házhoz fényképet küldő katonafiú verse; mintegy bemutatkozása.

A minden ihomra való tüzentszeknek Fejtegetése így következik.

(Csak a vasárnapi és a hétfői tüzsentésről szóló verset írta le.)

75

(78. p.)

Magyar Dall

Nem messze van a koszoru kocsmája . . . (5 vsz.)

Kálmány, 660. 270. sz. A kétversszakos dal két kocsmára szembeállítására: az egyikbe a közlegények, a másikba az altisztek járhattak a régi katonai hierarchia szerint. Szövegünk az 1. vsz. változata, a bakák mulatóhelyére utal. További versszakai önálló dalokként is előfordulhatnak. V. ö. *Istvánffy*, 170. 114. sz.; *Ádám*, 43. 31. sz., 105. 79. sz. és 114. 86. sz.

76

(79. p.)

Statisztika

Frappáns rímus a várások, vidékek jellemzésére.

77

(79. p.)

Édes anyám kend nevelt fel engemet . . . (1 vsz.)

Sárosi, 56—57. 48. sz. 2. vsz. Itt szerelmi dal része, egyes sorai azonban katonadalokba is beépültek. Szövegünk töredék, de teljes értékű mondani-valót fejez ki; katonakönyvünk összefüggésében a katonafiú bús életével kapcsolatosan.

78

(79. p.)

Sindelezik a kaszárnya tetejét . . . (1 vsz.)

Ortutay—Katona, II. 414. 160. sz.; *Pálinkás—Szatmári*, 18—19.; *Karácsony*, 16. 20. sz. Szövegünk az általánosan elterjedt népies műdal — ismereteink szerint — legkorábbi előfordulása.

79

(81. p.)

Őszi Dall

Kergeti az őszi szél a felleget . . . (5 vsz.)

Műdal

80

(108. p.)

Ahonvid Zaslótartó

Minden bizonnyal 1848—49-es ihletésű műköltői alkotás.

81

(109—111. p.)

Egy obsitos vén Baka (16 vsz.)

Műköltői alkotás.

1

(12. p.)

Pisnička Studnici Živej
Hlas svuj ku Pánu odsílám . . .
78ho Písal sem, vsredu, Aprila, 17ho
Jano Žsilinszki

(Az Élő kútforrás éneke.
Hangomat Istenhez emelem . . .
Tranoscius, 572. szám.
írtam 78-ban, szerdán, április 17-ikén.)

2

(13. p.)

Modlitba
Ráčs mich domácich biti, Bože Otcem . . .
(Imádság.
Isten, légy házamnépének Atyja . . .
Mlynár, Duchovní Života studnice.)

3

(13. p.)

Slúb Ohňiví
Povoláni svem ja kracim . . .
(Forró ígélet.
Hivatásom útjára indulok . . .
Valószínűleg ugyancsak Mlynár, Duchovní Života studnice-ből.)

4

(13. p.; 1 vsz.)

Nvota Slovenszká
Po gránerskom poli smutni vetrik veje . . .
78ho Psal, Jano Zsilinszki, 17 ho Áprila Trieste.
(Szlovák dal.
A gráni mezőn bús szellő lengedez . . .
78-ban írta Zsilinszki János, április 17-én Triestben.)

5

(14. p.; 1 vsz.)

Ninto krajsje od tačata . . .
(Nincs semmi szebb a madárnál . . .)

6

(14. p.; 1 vsz.)

Ked som isov od ma milej mariski . . .
(Mikor jöttem én kedves Mariskámtól . . .)

7

(14. p.; 1 vsz.)

Milujme sa moja mila verňe . . .
(Szeressük egymást híven Kedvesem . . .)

8

(14. p.; 1 vsz.)

Pre Djoŕča Nvota
 Zelen tráva zelen zelen detelina . . .
 (Lány nótája.
 Zöld fű, zöld, zöld lucerna . . .)

9

(14. p.; 1 vsz.)

Pre chlapcov Nvota
 Nesejem neorjem samvo sa mi rodí . . .
 78ho Psal sem na velki pjatok Trieste Apríla 19ho.
 (Fiúk nótája.
 Nem vetek, nem szántok, nekem magától terem . . .
 Írtam 78-ban, Nagypénteken, Triestben. április 19-ikén.)

10

(15. p.; 1 vsz.)

Nvota Slovenská
 Pod moravov stojí Lúka Zelená
 (Szlovák dal.
 Morava alatt zöld mező terület el . . .)

11

(15. p.; 1 vsz.)

Jaj Bože moj čo že mi je . . .
 (Jaj Istenem, mi bajom van . . .)

12

(15. p.; 1 vsz.)

Ach Bože moj čo že sa mi stálo . . .
 (Istenem, mi történt velem . . .)

13

(15. p.; 1 vsz.)

Ked som isov od ma milej už den bov . . .
 (Mikor jöttem Kedvesemtől, fent járt már a nap . . .)

14

(15. p.; 1 vsz.)

Včera večer moja mila plakala . . .
 psal na velki pátek.
 (Tegnap este sirt Kedvesem nagyon . . .
 Írtam Nagypénteken.)

15

(16. p.; 1 vsz.)

Ten Bánhegyes novotná dedina . . .
 (Az a Bánhegyes újdon-új falu . . .)

16

(16. p.; 5 vsz.)

Nvota pre Mládenca.
 Dobra noc, dobra noc ale ni každímu . . .
 (Legény nótája.
 Jó éjt, jó éjt, de nem mindenkinek . . .)

17

(17. p.; 1 vsz.)

Nvota Slovenszka.

Ked som išov od milej Mariski . . .

(Szlovák dal.

Mikor jöttem kedves Mariskámtól . . .)

18

(17. p.; 1 vsz.)

Druha Nvota.

Hora hora visoka si moja mila vzdalená si . . .

(Más Dal.

Hegy és erdő, de magas vagy, én Kedvesem de távol vagy . . .)

19

(17. p.; 3 vsz.)

Bjele Huske.

Mav som dve frajerke obe boli Zuske . . .

(Fehér libuskák.

Két szeretőm volt, mind a kettő Zsuzska . . .)

20

(17. p.; 1 vsz.)

Anuška čjerna.

Anuška čjerna budže mi verna . . .

(Fekete Annuska.

Fekete Annuska, légy hűséges hozzám . . .)

21

(17. p.; 1 vsz.)

Zavjazani Svet.

Sadla muška na konárik otrjasala kvet . . .

Psal som tez na velkí Pátek.

(Bekötött világ.

Légy szállt rá az ágacskára, letörte virágát . . .

Szintén Nagypénteken írtam.)

22

(18. p.; 2 vsz.)

Červení Kantár bjeli Kvom . . .

(Piros kantár, fehér ló . . .)

23

(18. p.; 2 vsz.)

Sírom poli ruža Kvitne . . .

(Széles mezőn rózsa nyílik . . .)

24

(29. p.; 1 vsz.)

Červenó Jablčko nesčervivej žesa . . .

Psal Jano Zsilinszki.

(Piros almácskám, meg ne férgesedj . . .

írta Zsilinszki János.)

25

(29. p.; 2 vsz.)

Dve Srdječka.

V noci pri mesjáčku, Pod tov bjelov stenov . . .

(Két szívecske.

Éjjel a holdfényben, a fehér fal mellett . . .)

26

(30. p.; 1 vsz.)

Spusta sa Sneh.

Spusta sa sneh Jaro let chce bit . . .

(Olvad a hó.

Olvad a hó, tavasz akar lenni . . .

A 29. oldalon levő magyar nyelvű szöveg megfelelője.)

27

(36. p.; 7 vsz.)

Spomenutje na Mladost.

Mladost míla mladost višlas mi na márnos . . .

(Emlékezés az ifjúságra.

Ifjúság, kedves ifjúságom, bizony semmivé lettél . . .)

28

(36. p.; 1 vsz.)

Smutnej tejto Vrbe . . .

(E szomorú fűznek . . .)

29

(34/1. p.)

Vela sveta vela krajov som ja pochodiv . . .

(Sok világot, sok vidéket bejártam . . .)

30

(34/1. p.)

Svojej lupce slova . . .

(délszláv vers)

31

(35/1. p.; 1 vsz.)

Nvota pre djovča mladvo.

Už odbila edna polnočnja hodina . . .

(Fiatal leány éneke.

Már ütött az éjfélt után egy óra . . .)

32

(35/1. p.; 1 vsz.)

Viletela prepelicka zo spanja . . .

Psal som Trieste 878 ho. Aprila. 21. na Velkunoc popoludni.

(Kirepült a fürjecske a fészkeből . . .

Írtam Triestben, 878. április 21. Húsvét délutánján.)

33

(40. p.; 1 vsz.)

Sedí tača na zelenom prútku . . .

(Űl a madár a zöldellő ágon . . .)

46
Magyar Dall

Magos a kasánya tetje, Nem hallék magyaris belül
Pár csak egy m. halla hallanék, Kiből a roszaimnak ezem
Közl salokhatón abbakom, Alatta selyál a galambom
Jobb volna csinálnál édes kérvésem, nem lesék édes okasem
Elvannak én tortkom reletve, Nem idanulhatom én de nemre
Érik a ropogós cserepem, Lányokra fordult a szerencse
Vasas a kasánya ajtója, Sorra reva járni én oda
Gyereki galambom egysóra,
Thamat kirjantot a daru, Kemporancsot métkön a fale
Majparancsot métkön acsasda, Nének egreszem a nimusig
Érik a ropogós cserepem, Alányokra fordult szerencse
Ita fordult egy ré ^{ny} keltőre, Selímeg várhatja jönnire
Édes anyám édes anyám be slotk hatonának
Taj de sepepen jaj de sepepen fel ültizum magamat
Tassa kapva nem az bakának való
Pörvisszami kisbakancsot fel szürkélje az üllő
Vége van Parátom
Jrtamhusvét napján, 1878, évben Április 22-én
Sélutány 4 órákor, nem mehettem ki memmi
Schova, mert Itta Pacax filia voltam
én Közilinszki János

34

(40. p.; 1 vsz.)

Darmo hladím ktím horám . . .
(Hiába nézek azokra a hegyekre . . .)

35

(42. p.; 5 vsz.)

Nvota Slovenská.
Mošte vi mamicko vdolnej zemi plakat . . .
(Szlovák nóta.
Sírhat sz édesanyám, te ott az Alföldön . . .)

36

(48. p.; 6 vsz.)

List Frajerki.
Poslem toto písmo kdjetacku malímu . . .
Pisav som na veľkonoční pondelok.
(Levél a szeretőmnek. »Leányak.«
Küldöm a levelém egy kicsi gyermeknek »értsd: leányak« . . .
Írtam Húsvét hétfőjén.)

37

(50—51. p.)

Prísaha.
Psal som r. 78ho. 4. ho. m. 23. ho dñe Treste Popoludní ked
drúhí spali, ja Zsilinszki Jano.
(Katonai eskü.
Írtam 78. év 4. hó 23. napján Triestben. Délután, amikor
mások aludtak, én, Zsilinszki János.)

38

(80. p.; 5 vsz.)

Jesjeňa Nvota.
Ako ženje smutní vetrík oblake . . .
Pisav som 2. ho maja, 78. opov noci, 1 hodine.
(Írtam 78. május 2-ikán éjféli 1 órakor.)
(Ennek az éneknek a teljes fordítása található
Őszi Dall címen a következő, 81. oldalon.)

39

(82. p.)

D r u h í D í l l

Tejto Knihí Pjesen Svatích I Modliteb Všelíjakích
Spísal Triezte

J o h a n Ž s i l i n s z k i

Mgyarskej aj Slovenskej reči.

Slávo budiš Pánu bohu Otcí i Sinu i Duchu svatímu
Jakoš Bila napocátku tak Buď i niní i vždicki i naveki Amen.
Vsetko mi utočiste u Boha jest.

(M á s o d i k r é s z.

E könyv szent énekeit és különféle imádságait leírta Triestben

J o h a n Z s i l i n s z k i

magyar és szlovák nyelven.

Dicsőség legyen az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek,
miképpen kezdetben dicsőség volt, úgy legyen most
és mindörökké. Ámen.

Az én minden oltalmam az Istennél van.)

40

(83. p.)

Hospodin jest muj pastír . . .
Psal sem vnoci o 2hej hodine, Trieszte
1878. ho r. 5. m. mája. 2. hodine, ísov pekni dás.
(Az Úr az én pásztorom . . .
Bibliából vett szöveg. A 23. zsoltár.
Alatta: Írtam Triestben, 1878. év 5. hó, május,
éjjel 2 óraker, szép eső esett.)

41

(84. p.)

Modlidba manželov krestanských.
(Keresztény házastársak imádsága.
Baltik, Stunice vody živé 119. p.
Alatta: Írtam 78. év 5. hó, május, éjjel 3 óraker.)

42

(86. p.)

Žalm Kajíci.
Zhlubokosti volám ktobe . . .
(Bűnbánati zsoltár.
A mélységből kiáltok hozzád . . .
Egyházi ének, Tranoscius 545. szám, vagy
Baltik, Studnice vody živé, 98. p.)

43

(87. p.)

Pisen vboji vnitrním posilnini.
Sám Pane Bože mne red . . .
Alatta: Psal sem. 78ho. r. Mája 2.ho o 4. tej hodine rano.
(Ének lelki tusa idején erősödésül.
Égi Felség, te magad úgy igazgass engem . . .
Tranoscius, 636. szám vagy Baltik, Studnice vody živé 114. p.
Írtam 78. év május 2-án reggel 4 óraker.)

44

(88. p.)

Mladenčich žadostí utíkej . . .
(Az ifjúkori kívánságokat pedig kerüld . . .
Pál 2. levele Timótheushoz 2:22.)

45

(88. p.)

Blahoslaveni čisteho srdce . . .
(Boldogok, akiknek szívök tiszta . . .
Máté ev. 5:8.)

46

(88. p.)

Sedicím na trónu a Berankovi . . .
(A királyi székben ülőnek és a Báránynak . . .
Jelenések kve 5:13.)

47

(88. p.)

Pisne Osmrteedlnosti.
Co se mnoho staráme . . .
A 88. oldal alján: Psal sem, Májja, 2. ho. 4. ho.
popo. isov pekni dáš.
(A múlandóságról szóló ének.
Mért törődünk, töprengünk . . .
Tranoscius, 912. szám vagy Baltik, Sudnice vody živé, 162. p.
irtam május 2-ikán d. u. 4-kor, szép eső esett.)

48

(89. p.)

Desatero boži prikázaní.
(Tízparancsolat.
Baltik, Studnice vody živé, 2. p.)

49

(90. p.)

Písen raní pondeli.
S Bohem ja chci začiti . . .
Az oldal alján: Dej Pane Bože abi mit vzdi této
Svate Peči vmem srdci bílí Amen.
Psal sem, 78ho. r. Májja, 2. po. 5. ho som stačiv.
(Hétfő reggeli ének.
Istennek szent nevében . . .
Tranoscius, 703. szám, vagy Baltik, Studnice vody živé 12. p.
Add Uram Istenem, hogy e szent dolgok mindig szívemben
lakozzanak. Ámen.
irtam 78. év május 2-ikán d. u. 5-kor, ráértem.)

50

(91. p.)

Modlidba Vojáka.
Vsecki stite bratrstvo milujte Boha se bojte
Trpelivost mejte, I. 1. Petra, 2. kap. V. 13.
(Hibás a szöveg is, az íráshely megjelölése is.)
Hospodine krali nebeskí . . .
Psal sem Trieste, 78. r. Maja, 2. ho. oho. 6, tej; večer.
(Katona imádsága.)

Mindenkit tiszteljétek, az atyafiúságot szeressétek,
az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek.

I. Péter 2:17.

Úristen, mennyi király . . .

Baltik, Studnice vody živé, 148. p.

Írtam Triestben, 78. év május 2-ikán este 6 óraker.)

Folytatása a 92—93. oldalakon.

51

(93. p.)

Nebojz se nebo jsem ja stebu . . .

Izaiáše, 41. ka. vers, 10. tí Psal sen Trstí

1878ho. r. Maja 2. dne. popo. o. 7. hodine večer.

(Ne félj, mert én veled vagyok . . .

Ézsaiás 41:10.

Írtam Triestben 1878. év május 2-ikán d. u. este 7-kor.)

52

(94. p.)

Modlidba Vojaka című kraji.

Bože Vsemohucí míli nebeckí Otče . . .

(Idegen földön szolgáló katona imádsága.

Mindenható Isten, mennyei Édesatyám . . .

Baltik, Studnice vody živé, 165—166. p.

53

(95. p.)

Modlidba Mládence.

Svati Bože Stvoriteli muj . . .

Az oldal alján: Psal sem 78. r. Maja. 3. den. rano

4. ho. bolo mračno.

(Legény imádsága.

Szent Isten, Teremtőm . . .

Baltik, Studnice vody živé 113—114. p.

Írtam 78. év május 3. napján reggel 4 óraker, az idő borús volt.)

54

(87/1. p.)

Písne dúfaní Boha.

Vsickní jenz skladají . . .

(Ének az Istenbe vetett bizodalomról.

Mind az ki reményét . . .

Baltik, Studnice vody živé, 157. p. vagy Tranoscus, 888. szám.)

55

(87/1. p.)

Pisen po Vikonani cesti.

Chvála i velebnost . . .

Psal sem Trste 78. r. 5. m. 3. dne. oho. 6. več.

ja Žsilinszki Jano.

(Ének befejezett utazás után.

Hála és dicséret . . .

Írtam Triestben, 78. év 5. hó 3. napján este 6-kor

én Zsilinszki János.)

56

(88/1. p.)

Nebudes vidan vruku mužů tich . . .
Jeremiáše, k, 39, v, 17, ti.
(. . . nem adatol amaz emberek kezébe . . .
Jeremiás 39:17.)

57

(89/1. p.)

Modlidba rozlúčeních.
Dufej boha zufat prestam . . .
Pisav som Trjeste, roku, 1878 ho Mája, 8, ho
Večer. ho. 9. tej. po. Strajchu, Ked druhí už
spali. János Zsilinszki.
(Egymástól elszakadtak imádsága.
Bízzál Istenben, szűnj meg csüggedni . . .
írtam Triestben, 1878. év május 8-ikán este
9 órakor a Strajch után, amikor a többiek már
aludtak. Zsilinszki János.)

58

(90/1. p.)

Velmi Milovaním.
Laskavost uprimna, prátelské cteni . . .
(Imádság azokért, akiket nagyon szeretünk.
Őszinte szeretet, baráti tisztelet . . .)

59

(90/1. p.)

Modlidba pri začátku tidně.
Bože otče mne zachovej . . .
(Imádság a hét kezdetén. Verses.
Isten, Atyám, tarts meg engem . . .)

60

(90/1. p.)

Modlidba ranní pondelí.
Již jasni den knam prichazi . . .
(Hétfő reggeli imádság. Verses.
Már fényes nappal érkezik . . .
Mlynár, Duchovní života studnice.)

61

(91/1. p.)

Modlidba vecerni pondeli.
Slaunce zaslo nastáva noc . . .
Trieste psal Jano Zsilinszki, 10. ho večer.
(Hétfő esti imádság. Verses.
A nap lement, az éj beállt . . .
Mlynár, Duchovní života studnice.
írta Triestben Zsilinszki János, este 10 órakor.)

62

(92/1. p.)

Zatal mnohá dobrodíní.

Ráč me vinni odpustiti . . .

(Imádság az oly sok jótéteményért. Verses.

Bocsásd meg én sok vétkeket . . .)

63

(92/1. p.)

Modlidba rani uteri.

Jíž sem spočinul spanile . . .

(Imádság kedden reggel. Verses.

Már jól kipihentem magam . . .

Mlynár, Duchovní žiwota studnice.

64

(92/1. p.)

Modlidba večerní uteri.

Že mne muj pane toho dne . . .

Psal sem o. 11 tej hodině večer.

(Imádság kedden este. Verses.

Hogy az Úr e napon engem . . .

Mlynár, Duchovní žiwota studnice.

Írtam este 11 órakor.)

65

(93/1. p.)

Modlidba ranni v Sredu.

Bože otče ostrihej mne . . .

(Imádság szerdán reggel. Verses.

Isten, Atyám, vigyázz reám . . .

Mlynár, Duchovní žiwota studnice.)

66

(93/1. p.)

Modlidba večerní v Sredu.

Jezu dejmi tiše spatí . . .

Psal sem Slavnem meste Trjeste 878. ho r.

Mája 3 ho. oho. 11. večer, boli sme traja (4)

Jákso, Tokaji, Erdéli, Zsilinszki pri tom stole.

(Imádság szerdán este. Verses.

Jézus, adj békén aludnom . . .

Mlynár, Duchovní žiwota studnice.

Írtam Triest dicső városában 878. évi május 3-ikán

este 11 órakor, hárman (4) voltunk az asztalnál:

Jákso, Tokaji, Erdélyi, Zsilinszki.)

67

(94/1. p.)

Modlidba raní v Stvrtek.

Muj pane Jezisi Kriste . . .

(Imádság csütörtökön reggel.

Én Uram, Jézus Krisztusom . . .

Mlynár, Duchovní žiwota studnice.)

68

(94/1. p.)

Modlidba večerni vstvrtek.
Ach muj Jezu boži Sýnu . . .
(Imádság csütörtökön este. Verses.
Ój, Jézusom, Isten Fia . . .
Mlynár, Duchovní žiwota studnice.)

69

(95/1. p.)

Modlidba ranni Vpatek.
Ja bídni člověk nic nejsem . . .
(Imádság pénteken reggel. Verses.
Én nyomorult ember, semmi vagyok . . .
Mlynár, Duchovní žiwota studnice.)

70

(96. p.)

Modlidba večerni Vpatek.
Pane Kriste tve řízení . . .
Psal sem, 878. r. 5. m. 5. dna. vnedelu
pred pol. bolo telpo velmi.
(Imádság pénteken este. Verses.
Uram Jézus, a te rendelésed . . .
Mlynár, Duchovní žiwota studnice.
írtam 878. év 5. hó 5. napján, vasárnap
délelőtt, nagyon meleg volt.)

71

(97. p.)

Modlidba ranni v Sobotu.
Tvuj sem a Ježiši mili . . .
Ket som písav som sa hnevav, na. 1. ho Ráca.
(Imádság szombaton reggel. Verses.
Tied vagyok édes Jézusom . . .
Mlynár, Duchovní žiwota studnice.
Amikor ezt írtam, haragúdtam egy Rácra. »vagy Rác I-re.«)

72

(98. p.)

Modlidba vecerni v Sobotu.
O Pane Boží beranku . . .
Psal sem, Trieste, ro, 878. ho. m. 5, 5. dna
popo. o 4. tej hodine, son ponáhlav, velmi
lebo som kcev tajt Kmišovi chovancovmu. Nedelu,
tak bolo že pojdu do. Cahaudistrie ale
nevedja že kedi.

(Imádság szombaton este. Verses.
Uram, Istennek b \acute{a} r \acute{a} nya . . .
Mlyn \acute{a} r, Duchown \acute{y} žiwota studnice.
Írtam Triestben 878. \acute{e} vi 5. h \acute{o} 5-ik \acute{e} n d. u. 4 \acute{o} rákor,
nagyon siettem, mert el akartam menni fogadott
fiv \acute{e} remhez, Misk \acute{a} hoz, \acute{u} gy volt, hogy Cahaudistri \acute{a} ba (?)
m \acute{e} nn \acute{e} k, de nem tudj \acute{a} k, hogy mikor.)

73

(100. p.)

Modlidba Nedelni rano.
Žes n \acute{a} s o otce stredost \acute{i} Stvorit r \acute{a} čil . . .
(Im \acute{a} ds \acute{a} g vas \acute{a} rnap reggel. Verses.
Hogy minket, b \acute{o} kez \acute{u} Aty \acute{a} nk, teremtett \acute{e} l . . .
Mlyn \acute{a} r, Duchown \acute{y} žiwota studnice.)

74

(100. p.)

Molidba ve \acute{c} ern \acute{i} Vnedelu.
Vruce tve m \acute{i} li Ježiši . . .
(Im \acute{a} ds \acute{a} g vas \acute{a} rnap este. Verses.
Kezedbe, kedves J \acute{e} zusom . . .
Mlyn \acute{a} r, Duchown \acute{y} žiwota studnice.)

75

(105. p.; 4 vsz.)

P \acute{i} sen Jarni.
Cseh nyelv \acute{u} dal. Mivel Zsilinszki nem tudott cseh \acute{u} l, nem csoda,
hogy az akár pap \acute{i} rosr \acute{o} l m \acute{a} solt, akár dikt \acute{a} l \acute{a} s ut \acute{a} n írt sz \acute{o} veget
csaknem az \acute{e} rthet \acute{e} tlens \acute{e} g eltorzította.
A dalsz \acute{o} veg gondolatmenete:
(Z \acute{o} ld zek \acute{e} ben, z \acute{o} ld mez \acute{o} n szarvasokat legeltet a vad \acute{a} sz-erd \acute{e} sz.
Hogy megnyerje, n \acute{o} velje bab \acute{a} ja ir \acute{a} nta val \acute{o} szerelm \acute{e} t, ezeket
mondja: V \acute{a} rj Kedvesem, l \acute{o} v \acute{o} k neked nyulakat, hogy tess \acute{e} k neked
a vad \acute{a} szkucsma.

A le \acute{a} ny v \acute{a} lasza: Nem a zeke, nem a kucsma, de maga a
vad \acute{a} sz-erd \acute{e} sz kedves a sz \acute{i} vemnek.)

76

(106. p.; 6 vsz.)

Pisen.
Vcera mne slune \acute{c} ko sv \acute{i} t \acute{i} lo . . .
(\acute{E} nek.
Tegnap nekem vil \acute{a} gított a nap . . .)

77

(106. p.; 8 vsz.)

Pjesen Slovensk \acute{a} .
Na tej prahskej vilnice, Visoko hospoda je . . .
(Szlov \acute{a} k dal. »Val \acute{o} j \acute{a} ban cseh nyelv \acute{u} sz \acute{o} veg.«
A pr \acute{a} gai utc \acute{a} n magasan áll egy ház . . .)

Pjesen od Milenki.

Mesiček jasne svítíl, ksvému okánicku . . .

Pisav som ked sme boli virukovalí pred Generála
defelirozovat, aboli zme nanokli velmej.

(Ének a szeretőmtől, »talán helyesebb: a szeretőmről.«

Cseh nyelvű szöveg.

A dal gondolatmenete:

A bánatos legény fényes napsütésben zsebkendőjét áztatja, útját öntözi könnyeivel. Panaszosan ismétli: Leányka, gőgös vagy, hogy nem szeretsz engem, de megállj, megbánod. Ha majd nekem harangoznak, keservesen megsiratsz engem.

A fenyegetés bevált: A leány ablaka alatt „növekvő fa, melyet egykori szeretője ültetett el, állandóan emlékezteti a hűtlen leányt elhagyott szeretőjére. Megszóal lelkiismerete is: Miért lettem hozzá hűtlen? A választ is elzokogja: Mindig azokra az emberekre hallgattam, akik azon munkálkodtak, hogy elfordítsanak minket egymástól.

Írtam, amikor kirukkoltunk a Generális elé defilírozni és nagyon megfáztunk.)

Modlidba za odlati (odňatie) ňemoci.

O všemohúci a milosrdni Bože vjehosto rukách
náš život stojí . . .

(Imádság betegségből való szabadulásért.

Ó mindenható, kegyelmes Isten, akinek kezében
van életünk . . .

Mlynár, Duchovní života studnice.)

A „Katonakönyv” hátsó borítólapjának belső, erősen megrongált, csonka oldalán található egy lakodalmas násznagyi mondóka, nyilván nem Zsilinszki katonakorából, hanem későbbi életéből, amikor Medgyesegyházán „sztarejsi”, azaz násznagyi szolgálatokat végzett a faluban.

A szöveg a lap csonkasága miatt nem rekonstruálható, de a cím néhány szavából:

Vinš, ked pre mladu, dekovat . . .

(Köszöntés, amikor a menyasszonyért, köszönet . . .)

Arra lehet következtetni, hogy e mondóka a kikérő násznagynak a kiadó násznagyhöz intézett köszönetét tartalmazza a menyasszony átvételekor.

Az erősen szakadt, csonka hátsó fedőlap külső oldalán nagyon homályos, csak részben olvasható feljegyzés béres felfogadásáról és fizetéséről az 1899. évből, tehát szintén a katonáskodáson kívüli időből.

1899. Rock.

S pomoci Boží Zednali sme Bíresa. Ma plat 11 keb. obilja
6 žita a 5 gacmeňa aj 40 zl. aj kabanicu aj nohavice aj edno
prasa . . . a dva kočé kuriva a dva páre csizme . . .

(1899. év

Isten segítségével bérest fogadtunk fel. Fizetése 11 köből
gabona, 6 búza, 5 árpa és 40 Ft. meg szűr, meg nadrág, meg
egy malac . . . két kocsi tüzelő, meg két pár csizma, meg . . .)

A katonaéletről szóló versek

1.

(1–7. p.)

A katona sorjarúl tudok úgy beszélni

Meljet ha hajatok fogtok
Csudálkozni bizony sok ész lakik
Annak az fejibe akik hibát
Lelnek ezen verseimbe. Mert mind
Ez az szerént íratot ahogy tőlem ki
Provbaltatok akatona szép ugyan
Mert felete csinos de azért élete
Mejgsem ki vonatos tiszta őneké
Menden ruhaja de felete kemény
Az ő regulaja Válogatot fiak nem
Valami csúnák szép ékes termető
Nem valami santák ugyan csak azt
Minden bajuszat kel nízni.
1878 ban Februaris 28.kán
. . . Elnem tугya hagyni
Mert ara gondolkozik bizony
fogok sirni akinek kedve van
Meg lehet próbálni pínst és fog
Öt napra fasolni, a mejknek
Csak hamar nyakara tud hagni,
Udgyan az pínz nénnen semi baja
Mert akor túrténik neki karacsona,
Demás nápra kelvény lehet neki sirni
Mert az pínze szerint hidek
fogja rázni az semi féle doktor
Nem fog segíteni meg az medeczia
sem fog segíteni bizony az nyavoja
keminje így tartya, Márczius 22dik
Ha a baka ra gondol szívét

háborgatja a négy napelmulik
oj odáig van deaz ötödik nap
Pinszt megén fogaz kapni
A kor abaka nemis fog búsulni
Hat szor egy hovnapba szakot
Ez törteni hogy az szegény baka
Bút fok felejteni, ezen ött
Napkor szokot önepelni és
Hogy akatona mivel szokot élni
Ki akarja tudni csak éde halgason
Meg fogom mondani szegény
Kenyér neki az étele hej igen
Savanya azt minden napra egy
Porcziovt fasol, de kel neki a
Kenyirnek tetczeni mert nincs
konyhaja, nem tud füzni nigy nap
elmulva kenyér és ja volna
Kónybe lábada szeme ha . . .
Niz a povczra mar akkor ke . . .
Tehát szegény baka buson és
Csendesesen elhalgat az őpana,,
sat nyuta pajtásanak tölti

Igy életét ijgondolkozással
Szegény baka ha reggel fel
Ibred mosa szemit szajat
Szépen fris vézel
Pipajara gyut keminyenköpköd
Hogy valamit ene azt nemis
kérdszik tehat az katonát
Mejgés csak taplaja büven az
Írásom it előszámlája
Regel az étele az nadrágszorítás
Ha az gyomra telve van nincs semi
Kívánás a dili ebidjét erősenvarja
Főzetek ő néki égen joebidet
Napon kint rendesen marha
hús eledele az maga az istenés
néki rendelte, emellet
. . . nthatom bölcsen elrendelte
Az ódó elhallat eljüt uzonalás
És nincsen mit ené csak a varokozas
De még vacsorara sem füznek
Semét így hat szegény baka
foháskodik csasari dohanyal
Meg tulti pipajat, úgy csak
fústivel múltádtgatya magát
Aztam vesnek elő meden féle
Mesit régé esetek történet

Versit, bizony elővesnek sok
Féle leczkéket a miből
Csinálnak sok nevetcsigeket
Trifás játikokat és szoktak
tartani, Mert akor az ödő
Jobán fog haladni. 8. 9. ora. kor
Soktak ágyat vetni, ere gyenge
Testel szépen le heverni
Alanyokhoz járást égy el
Kel felejtni, Minden csaka,,
kon egyedől kel nyugodni
Irta Janos Zsilinszki 1878. Április 1. jén

De még azokról és fogok
Most szólani, hogy mi kepen
Fog a baka ki menni sejtálni
Keményen és batran szokot
Ő ki lípni nem fok senké
Előt sóveget emelni mert az ő
Törvénye az szerent kivanya
Ugy kel cselekedni mint a
Regulája, Keményen dohányoz
Füstül aszívarja, az gondolják
Hogy talán van 100 forinta neés
Merd mondani szemibe hogy nevolna
pinze az ő erszénibe a kevély,,
segnek nincsen semidija egész
Urat mutat csak az kölcsék
Hija, de kedves barátom nemis
Katona az ki itt ez életbén búsan
Szomorkodva mert itt aza
Szokás keminye beszilni nem
Ugy mint az kofák cserefelelni
Itt édes szavakat nem szoktunk
Szollani, ikáb azok hejet a
Vasat égirik, és alegének
Kónyen megés kapják
Elkedvetlennenek ők regulázni
Napon kint szokták ők egreczirozni
És fegyver fogásban jól gyakorlni
Aval a fegyverel védeni fog magát
Törvény szerént a hazát
Bizony katonának fegyvere mindene
Mert aban vam neki minden reménsége
Ojvást tartya mint saját feleségét.
Mert ijel és napal az karján hordoza
Mert ejel és napal az karján hordoza

2.

(23–28. p.)

Vers az ujoncz Iletrűl

De szép életünk van nekünk bakáknak
 Dicserni musaj mert az volna gyalázat
 hogy ha le gyaláznánk eszt a szép
 életünket, Mivel énis értam benne
 örömet Mert man nagyon tudom az élet
 mibül ál, Bár ne tudnám énye mit
 és montam már majd el csusot a szám
 Hogy ha nemvigyazok, mind a míjen álvo
 földre kalapálok, Majd össze pocskoltam
 eszt a szép életet
 Mikor ennek pártját a földön nemlelek
 Nem és lehet találni egy kiccsit csiklándós
 Utya tővikes szégyen benne és vagy a
 Mennyire látod kűrul a katonát
 Csak meszirűl nizz ra van azon mit nézni
 Da bajos ám vele egyczere ki lipni
 Nehiz ám vizet a partnak eresztteni. De
 nekünk nehezeb czakompak fel a
 Hegyre menné, Bőskén lipni
 nehiz ahogy parancsóják Fel a fű be a has
 Ki a mej ugy mongyák hogy ál a kend
 Lába a kend úr Istenit mere gondol
 kend most, talán a tarka bornúra
 it egy a kend hátán az annak a batya
 Hiszem kend volt ot hún a falu
 Legénye, Monta nékem a ke kurva
 nénye Kend tánczolt a biro lanyaval
 Hát Kend bivajos Istenit, hól
 tartya kend azta kötél fogó kezit
 Majd meg tanitom én kendet spekulalni
 Katono vagy koldus annak meg kel
 lenni, úgy beszilnek nekünk még
 sem szólhátunk semi Jaj ha látna
 eszt az én édes anyám, Rendes ödő
 Delre meg fű a menázi akor kés ván
 Egy két krajczár ara hús levessel avas
 Talúnk kicsi még sem adák telé, dehát
 micsináljunk vele jutna belüle töb és
 de nagy az hunczucsák, a Szegény Regutát
 minden kép be csapják
 A csajkát le rakják Ötivel egy sorba
 A frajter méri müzüvel a levest az ujoncz
 Csajkája égen fényes nem latczik meg benne
 Hogy kevés a leves

A vén Baka mongya tegye egy kís
Szinit, az Isten szereti azta sok levét
De az ujoncz csajkaja erősen marad a fényes
csajkaja mikor mán elmérték az ujoncz nem
Találja meg a csajkáját, a nagy kasárnaba
nem tud hova menni, csak azt vesi ísre
Hogy el van tivedve de az öreg katonák
Meg és ettek, Reguta még sem találja meg
A csajkáját, éjnye mít ís mondok mán
Nem mer hozza nyulni, mán új csajka
nincsen eztet vésem mán azt meg meglátta
Egy Öreg katona, Míngyár rá szólot
Tessed le azta csajkát az Anyád Istenit
Sokszor van úgy Hogy a szegény Reguta
nemis eszik, azirt nem mer sólni csak magaba
morog, hoza fog pucsolni, hasa meg nyikorog
Ara meg komovt egy ereg Katona lefekszik
csak nízi a szegény regutát, a fektiből
neveti, a meg asem tudya micsinájon
Van anyi dolga majd elmén az esze
majd meg bolondul, puccoljon vagy pedig
Viksoljon, fel vesé a fegyverit sokajig niz
bele, egyczer csak azt mondgyák, Antretem
Reguták, no még csak most bolondúlnak
a szegény reguták, mert még az egyiknek
bakanča nincs be főzve, 2. megaz fegyvere
nincs úse rakva, 3. dik moždik, 4dik víksol
5 dik a sapka gombot pucsol és mindenűt így van
az, az 6. dik a még friseb volt óról hogy
man kisen van, a szorban szípen igazga,,
tya magát, de fel huzva hagyta a fegyver
sárkányát, azt meg meglátta egy öreg
katona, hát a kend, bivajos Istenit
Kend talán verebət akar lőni
vacsorára egy masik oda lépet de nincsen
sapkája, a sakászt vezető kezdi
beszigyet kezdi őket szidni, hát én űltűseg fel
benneteket egyenként, hát a többi hun van
hát még kettő akkor kőti fel a szijat
ijetcsegbe azt sem tudgyák micsinálni nagy
nehezen mejgés ősze áltak, de csak most
szorúlnak, Szakast vezető kezdi vizitálni
Toporog előtők kezdet őket szidni, de ugy
hogy, ojat még a szűz Maria sem látta sem
hallotta, Csak azirt jo jártak a szegény
Reguták hogy nem szabad űtni a katonát
De azirt kapnak néha hogy ki ne pustojon
a magja, ezel még nincs vége most
jün a hadel hat azt nézni is nehesh hát

még ot lenni hogy nevolna nehéz
És lehet látni még ki az ógyes ficzko
ki ot hón nagy legény volt, it szegény
őgyetlen legjobb katona van a csikóvs
Bojtarbúl meg a szaros nyaku
nagy haju parasztból, az ifiuknak
komisz kenyér nemis teczik eza furcsa
dolog csak
Perna kene nekí ot hun jo volt neki
itt meg ki csufolják mongyák neki ifiúr
kinek ot hún nem parancsolták it meg
galornak elmondanak el mongyák
muskának, de az ujoncz csak halgat
nem tud mi csinálni, csak néha azt
monda, jaj Istenem mikor megyünk
Haza, hó, hó, még énnis it vagyok, öreg
Katona mongya, még hamar emlegetik
az úrlapot mond ha én haza még akor
emlegethecz az urlapot, a regutának
sokat kel szenvedni még a menázit
is az agyon eszik meg, mert az asztal
az öreg katonája, Jaj de még szokot
tudnék erul irni, Csak hogy a reguta
regutának marad, még nékem nem
mongyák Tránczport rēcch
Sat Tik meg it marattok, amen

Irta Zsilinszki János 1878 évben
Triezbe Aprilis 19 kén Nagy
Pénteken

3.

(34—35. p.)

Katona életbe való próba

Határok védékek meljeket be jártam
Néktek elmondom mít csak eben látam
Jólra figyeljete a mít elbeszélek
Hogy hitetlenséget eben neeljete
Be jártam védéket nem egyet nem Kettót
Talján Olosz, Gráner Horváth és Aveniát
Találtam és benne sok kőlön féle népet
Meljeket ha elmondané talán nem hinnétek
Taljánokat láttam mellek aként járnak
Mint a tarka Gólák csak mindik sejtálnak
Egyre nyugogálják hosszú nyakaikat
Ezel mulalják ők naponta magokat
Ké mennek sejtálni a tenger partyára
Megvesnek egy csinos csigát vacsorara

De a hogy ők azt tengerből ki veszik
Azon elevenen is nérsen megeszik
Az Olosok között egész más szokás van
Ők egész egy szerintén viselik magukat
Pompáson fűsülik nük a hajukat
Öltözőtyuk drága vagyon szüvesekből
De az eledelők vékony levesekéből
Mérnök oljan karcúk mint az agár kutya
A még egy futásból őt nyulat és fogja
A gráner népekrül mást lehet megént szólni
Mert barátajukat úk tügyák mutatni

1878 Triezbe, Aprilis, 20. kán nagy Sombaton
Irtam én Zsilinszki János

4.

(40—41. p.)

A katonai bróbalás

Sok orszagot ésvárost és falut bejártam
Katonaságomba sokat próbáltam
Sokat meg éhestem sokat megszomjostam
Sok lányt megőleltem sokat meg csókoltam
Amikor legelsűbb katonája lettem
Hogy csak búval élnék mendik azt remélytem
De midőn magamat csínosan ki húsztam
a szép tiker nükre csak úgy kacsingattam
Sok féle országban módóm volt próbám
Acsásár kölcsigen és a gőzkócsiján
Ott és meg amat és sok szép nőket láttam
Soktúl ra adásúl pár csokot és kaptam
Sok orszagot falut kerető útostam
Mejgés aja Isten megségéttet árra
Hogy haza kerültem végre ahazámba
Német országba és sokat útostam
Annyi utaimban sokat ki próbátam
Ottis csak bajom volt a sok szép lányokal
Sokat viaszokottam kerek soknyájokat
Hunnét leghamaráb továba érkestem
Ott és epen ojan szerencsétlen lettem
Mert oly féle lányok gyónőroem tölem
Azt kérdeszték ugyan hunnét jüttél szivem
Csókolom az piros nyílt ajkadd
Meg és mint a mellet amere csak járok
Szép magyar hazámnak párját nentalálok

Irtam húsvét napján Triezben
1878 ev. Aprilis ho 22dékén
Zsilinszki János

5.

(7. p.)

Sólóhöz (szülőhöz) valo Vers

Szerencsis jo estét kivanok
 Atyámnak ki evilágra súlt jo
 Édes anyamnak De mind közen
 Ségesen kik eházban vanak

6.

(8—9. p.)

Közönséges vers az Sólókhöz (szülőkhöz)

Szép magyar hazámba be sok
 levelem, Mond jo hírt levelem
 En azt nem írélem Sajnálom
 Sajnálom magyar hazámot a
 melyben szölettem lakhele kedves
 szép nemzetem, midóm jutt eszemben
 kettős bánat őmlik fel szomorú
 szévemben a sok szép napjaím
 melyek már elmúltak ifúságom,,
 ban, Vigságot mutatok feltunik
 Ezembe uj szomorú bánat
 Hogy édegeny földre jutotam
 magamot sajnalom reménységem
 szerint szívem úregébbem banat
 tengerébbem, merőtem egészem
 gondoltam, hazamból őrómet
 szemlélek, hogy legénységem,,
 nek kevés részt netek kedves
 szőlőjinek szévők vigagsagok
 Gondoltam hogy lesek hazám,,
 nak, Lakása, de az ésten aztat
 nemengette, hogy legyek
 Hazámnak őrókós lakosa
 A midón hazámból hogy Eljöttem
 gondoltam mingyárt, Koporsovba
 líptem, nagy változás bánat elfogja
 szívemet, Minden végáságok
 tőlem elkerült, Szomorú szívemet
 nincs Semi végsága mert gyazos
 Életemet olasz országban
 Nem talál már szívem semi
 Vigságot nem tudom

7.

(76—77. p.)

Arcz Vers

Meg érkestem én már szeretet hazámba
 Testi arczomba be mutatva
 Sok jókat Kivanom kedves szülűimnek
 És hasonló képen kedves testvéremnek
 Kívanok reatok az Isten áadását
 Mint tavasal visznek bő áradását
 Idegeny orsagbul érkestem hozatok
 Hogy zsemeimet tik is láhasatok
 Nézetek mostam csak ugy mint magamot
 Vegyétek szévesen testi állásomat
 Nem tudom zsemeimet mikor láthatyátok
 Az Isten áadását kivanok reatok
 Kedves atyám és anyám szemembe neze hat
 Hogy jól üsmerje meg atyahoz hó Fiat
 Ki sok sohajtásal tölti el ődejét
 Hogy nem halgathatya Szerete szőlejét
 mert nincs aki ütet mostan vigastalja
 Ki róla abanatot elocsa
 Kedves testvéreim most éde nezetek
 Ati testviretek jo megüsmerjeteK
 Néktek és pajtások boldog vig napokat
 Ne eljen szomorú mint melben én vagyok
 Bús banattal ezen szomorú életem
 Rongálom mert mindenkor visz az eiletem sorara
 És nem tudom hogy foljik le eiletem palója, amen

8.

(108. p.)

Ahonvid Zászló tartó.

Üdvözöllek dícső honvid
 Kia zaslót most bontot szét
 Várt aldozni anyádért
 Hogy it aszent Zászló alat
 Álsz vagy halsz szép hazádér
 Hej mit fujnak kemény szelők
 Minden felől vis felleget
 Tolulnak a hazára
 Fől a zászlót fel magosra
 Hogy fesse a vért pirosra
 A nap végső sűgára

9.

(109—111. p.)

Egy obsítos vén Baka

Balagdogál Gondolkodva
 Árok hátán a vén Baka
 Rangy a Dolmány rosz a mentye
 Bajusát megjés ki kente

Kopot nadrág lukas kalap
 Át kandikál rajta anap
 Bocskor és van de nincs talpa
 Avén Baka megjés nyalka

Hátán egy rangyos tarisnya
 Üres azis semmi haszna
 Osztán atorka és szaradt
 Éhezék és elés fárat

Puczolja kent ki a puskám
 Hanyszor monták neki apám
 De most maga balag szegény
 Árok partán Baka legény

Köröl tekéget meg meg all
 És megént oldal ballagdogál
 Egyet busúl nem busúlna
 Ha az puskaja meg volna

Szép lanyokkal találkozik
 Rájuk néz és fohaszkodik
 Mit ír a télnek a virág
 Fagyos éjnek a holdvilág

Afény a gyászt meg mutatya
 De fagyát elnem oszlatya
 Meszérül jút a vidikre
 Alik úsmer fel a népre

Mért és vagyot vissza lelke
 Móddön nincsen háza lelke
 Szegény mínta templom egér
 Az fejébe sehogy sem fér

Gond és bánat a jósága
 Oda marat ifjúsága
 Egyet búsul nem busúl nem busulna
 Ha ifiúsága megvolna

Idegenyek között megy ell
Szólnak hozzá de nem felel
Lelke egy néma kő
Foglaltatya a mult ődő

Háborúra tér a beszéd
Háborúnak megy a mesét
Tel villamlik szem sugára
Oda kapaz oldalára

De a kiesz vissza húll legűt
Avir erébbem meg faggot
Ismét busúl nem búsulna
Ha oldalamfegyver volna

Még ra üsmer acsárdáro
melybe egycer úgy (szerettik) kor anyit járta
Melyben egykor úgy szerették
Csak nem rózába temették

Most iten csendes minden
a vigiből semi sénčen
nincsen lalma nincsen élet
nem látni mulató népet

Előregult ajo gazda
kedvét meg ette a rozda
Nemán szorét kezét vele
Seme könyvekkal van tele

Mint vísa marat nap sugára
most meg pihen a vén baka
Egyet busúl nem busúlna
Talán ha más világ volna
Irtam Triezbe 78 év, 5. 8 nap este 8 óraker
én Zsilinszki János

Katonadalok

1.

(32/1. p.)

Nép Dall

Mesze hallik a nagy tenger zúgása
Meszebb hallék édes anyám sírása
Elvették az édes fíját meszéere
Magyar honból Talján ország szélére

Édes anyám édes anyám testvérem
Rába lettem 1877 dik évben
Elhattam az édes magyar hazámat
Benne hattam Sőke Szemű babámat

Édes anyám hogy ha tudna égázán
Hogy nem megyek magyar honba többet mán
Babirt szedne koszorúnak számára
Mikor látna ejel nappal siratna

2.

(32/1. p.)

Ujonz Dall

Mos nyílik a zöld róza fa czimbója
Kívan tűzve édes hazánk zászlója
Sok szép fiú fel esküdék alája
E kíványa most a magyar hazaja

Én magam is katonának be álok
Úgy legalab a lányok meg síratnak
Hiven fognak az eszrednil vétéznak
Nem sokára kapitanynak neveznek

Aczél dardám világ tatom magamnak
Szép czémert ra vágatom hazámnak
Róza fábul csináltatom a nyelét
Szeretómnek ra vagatom a nevét

Három szénű sejem Zászlók loboknak
De a lányok kerülette zokognak
Ne sérjátok hon leanyok
Drágab legyen kedvestek mínd hazátok

3.

(32. p.)

Most léptem mán huszonegyedik évben

Már a nevem már nevem katonának
írták be
Idűmnek már a legszebík sorjára
Utözni kell a Katona ruhába

Mikor menyunk acsatába elébe
Ides anyám édes anyam csak
akor jut eszembe
Míre nevelte fel az ő gyermeket
A csataba veszti el az életét

Látott pajtás ellóttek az job karom
Akivel én akivel én kedves babám Karolom
Mongyátok meg az én kedves babámnak
Válashat mán más szeretőt magának

4.

(33. p.)

Katona Dall

Átal jüttem az Budai láncz hídon
Piros pántlika lobog az csákómon
Piros pántlikámra a van ra írva
Három évig leszek babám katona

Édes anyám már engemet ne siras
Hanem nékem sűrűn levelet íras
Írasd meg hogy a galambom kít szeret
Három évég meg váré még engemet

5.

(33. p.)

Dall

Szépen fityűl gőzös masinája
Nehalgasunk a lányok szavára
Mert a fencses sebesen vizitál
Kedves bábám ablakomnál sejtál

Édes anyám de szomorú vagyok
Mi uta én fogój madár vagyok
Fogoj madár nem fog égre szálni
Itt kell lenni a Jóskát solgálni

6.

(36/1. p.)

Ujoncz dall

Árva család nyílt az udvaromba
De szép kis lány van a szomszédungba
Kik szememet nem merek ra vetní
Édes anyám nem hagyja szeretni

Édes anyam ki ment az kés kertbe
Tekéntetet a csilagos égre
Jaj Istenem ülelem magamot
Katonának viszék a fiamot

Édes anyám ne ölje meg magát
Kérje fel az zandár fi Kapitányt
Tudom fő Kapitány és csak azt mondja
Egyes fiú nem lehet Katona

Ez az útca végék végék végék
Minden kis kapuba róza nillik
Menden kis kapuba kettő három
Csak az enyém elhervat a nyárom

Sárga csikó sárga csikó Sárga
Az én rózám jaj de regen árva
Togadom hogy nem lesz sokáj árva
Ha haza még en leszek a párja

7.

(71. p.)

Katona dall

Minden falu az én hazám
Minden aszony édes anyám
Minden szép lany feleségem
Aba van a remínségem

Mindenki katona volna
Ha az sonka puska volna
Fehér czípó az patrontás
Bornyu butykos de pálinkás,

Katonanak nem jo lenni
Mert keveset adnak enni
Kanállal mírnek a levest
Szegény baka jaj de éhes

Katona vagyok nem bánom
csak az anyámat sajnálom
Szeretőmet nemgondolom
Mert azt mindenót találom

Katonasem lettem volna
Ha az anám nem let volna
De még akkor be iratot
Mikor bőcsőbe ringatot

8.

(78. p.)

Magyar dall

Esík eső Bugyburikol a vízen
Szépen sól a Daru madár aréten
De még szeben sól ám az én furulám
Három évig meg vár engem a babám

Esík eső habot veti a vízen
Szepen szól a Sárga rigó a Réten
De meg sebbensól a magyar Czimbalom
Harmincz hónap bistatom a babámat

9.

(65. p.)

Nem hiszed hogy katona vagyok én
Majd elhiszed ha masírozok én
Kik attila nyomja a mejjemet
Rezes csákó szoritja az fejemet

Még sem hiszed hogy katona vagyok én
Majd ehiszed ha masírozok én
Harmicz fontos gojó ha eltalal
Asem mondom volt e édes anyám

10.

(37—38. p.)

Tábori dall

Magyar ország szép határján születtem
Ferencz Jóska katonjával lettem
Két év mulva három évet szolgáltok
Ejel nappal a csatába sejtálok

Setét felhű beborulja az eget
Szegény baka most szenved eleget
Zeng az agyu ropognak az fegyverek
Most tudni meg kí a magyar gyerek

Nagy harczba van az dalmát hatserek
Csak úgy ropognak a fák és fegyverek
Túzes Gojók hasityák a levegőt
A sok hald test be takarja a mezőt

Kedvespajtás érd meg az én rózámnak
Hogy kedvese be számolt a világnak
Ellótték az egyék kezét szegénynek
Barna kis lány nem ölel meg tégedet

Búsan sól az Iliría nagy harang
Most temeték sok ezer szép hős magyart
Sörún fele marván kúre van verve
Verje Isten Dalmáciát Örökre

Húl a gojo szapor modra fütülve
Sok magyar fi meg kerólte elúte
Magyar ország fő városa Kolosvár
Kedves babám már haza hiaba vár

Dalmát honnak högyes völgye határja
De sok kis lányátkot monthat reája
Fogagyják és meg rajta az atok
Kedves babám meg ől érted a bánót

11.
(39. p.)

Bús dall

Zokogva sér a gelécze bujaba
Zokogva sér a szevem és magamba
Künyet nem tud már facsarni belőle
A fájdalom meg sem távozek tőlle

Egyik ágrül másikra szál a gerle
Gondolt szivel, tekintet fel az égre
Várom varom csillagom tán le tűnék
Vad fájdalmom vagy keservem meg szünik

Ragyoknak még a csilagok az égben
Szegény szivem meg hasad keservésben
Mínd egyik pertz vész valamit magánál
Mert nem vészé szivem vegsohajtyával

Hogy ha ésmét vissza térek leány
Mosoljogszé oly szeliden én rám
Óh mongya majd rózsa ajkad én nékem
Úgy mint régen seretcz é még kedvesem

Irtam Triezbe 1878 ba, Április 20-án
Nagy Sombaton

12.
(46. p.)

Magyar dall

Magos a kasárnya teteje, Nem hallik magyar só belüle
Bár csak egy m. hallo hallanék, Kitől a rováznak ezenek

Zöld salokátíros ablakon, Alatta sejtál a galambom
Job volna siratnál édes kedvesem, nem lesék én a tied sohanem

El van az én torkom rekestve, Nem danulhatom én kedvemre
Érék a ropogós cseresne, Lányokra fordult a szerencse

Vasos a kasarna ajtója, Sírva reva járok én oda
Gyere ki galambom egy sóra, — — —

13.
(56. p.)

Honfi dall

Arad alat beborúlt az ég ajja
Eza kis lány babáját sirattya
Nesér kis lány nebáncdjál babádon
Egy madár sem marad meg egy ágon

Arad alatt meg szálót az nagy banda
Nagy váradon gyázba borúlthangja
Ot adot el az Gergei bennüket
Világosnal raktuk le fegyverünket

Perczel Móríc a magyarok vezérje
Álgya meg az egek teremője
Hogy be vette a Romai sanczot
Ki kergette belőle a Ráczt

Nem fekszek meg a túsük melli mert megszúr
Harakszék rám Kis angyalom mer nem sól
Neharagugy kis angalom sokáig
His nem hagylak koporsóbe zartáig

14.
(10—11. p.)

Végdal

Barna kis Lany mén az uton sijetve
Utana mén az kapitány nevetve
Meg álj meg álj barna kis egy szovra
Tevagy az én bús szívem elrablójja

Haraksok én kapitány ur magara
Mért álit meg éjen kis lányt útyaba
Van énnékem egy kedvesem köz legény
Kit nem adom kapitány úr magáér

Kapitány úr adya ki az opsitom
Húségesen kiszolgátam királyom
Királoznak nincs mar ínram suksége
Elmehetek haza sőlők földemre

János fiam maragy az regementnil
Derikab vagy az tóbi legenyeknil
Három csillagod kaps az galírodra
Harmincz baka halgat az komendovdra

Kapitány úr köszönem az jóságát
Adya másnak minda három csilagát
Énnékem már ki telt három esztendő
Oda haza var engem a szeretóm

Kapitány ki atta az parancsot
Hogy fasoljon mindenki új bakancsot
Harnécz szeg legyen verve az talpába
Fényes patko útve az két sarkábó

Ha fel huzom én az újbakancsomat
Hétországba nem találni páromat
Úgy megyek el szép seretót keresni
Aki engem igazán fog szeretni
Vége van jobaratom mindennek

Vegyes dalok

1.
(67. p.)

Rab vagyok rab vagyok mikor szabadúlok
Hozzád szép Mariskám valón mikor jutok

Láncz csőrők lábomon ugyan mit vitettem
Tán hogy hozzád forró ajkamat irtettem

Nem azért nem azért ülöm tómlóczömet
Hogy meg ölelgedtem Marka kedvesemet

Bár lovat ne lopnék mellyen hozzád jártam
Igy e bús tumlőzben soha sem jutottam

2.

(43—44. p.)

Dall honfié

Csütörtéken viradóvra
Talaltam egy pej csikovra
Adík adík körülgettem
még fel nem kútyifékestem

Mékor fel kútúfékestem
A vasarba elvezettem
Kertek tőlem hogy eza ló
Hej dea csikó nem eladó

Eza csikó nem eladó
Nem žandár kezibe való
Mert ha ere zandár űlne
Sok szegény legény rab lenne

Csütörtéken viradóra
Ultem egy banat hajóra
Meg jó elsem szenderettem
Három hajdu áll elűttem

Hajdu hajdu örek hajdu
Mért nem mondod mi aza bú
Nem tutam én meg búsúlni
Hogy meg rab és fogok lenni

Nem fogok mindik rab lenni
Ki fogok még szabadulni
Ki hogy szokot velem banni
Ugy fogom vissza szolgálni

Erdő erdő kerek erdő
közepibe egy szal vessú
ki szálót egy rigó madár
Engem baban vissza nevárj

3.

(69. p.)

It a tavasz vigán főtyóíl a madar, Ej de én gondolatom meszsze jár
Messe messe at asikon a ronnán, Van azataj fogva tartya a babám

Edes anyám kapatot a patkára, Nem kapatot a paplanos agyra
Zöld erdőbe ha ram erik az álom, Gyöngy virágos nyosojám fel találom

Olvad a hó tavasz akar lenni De seretník kík íbola lenni
Kiviritni az babám kertibe, Hogy tózni fel a bánatos keblire

Irtam Triezbe 78. év, 4/29 en Mikor vártam Voltam
Gárnizons Spitálnál

4.
(70. p.)

Magyar dall

Tisza szélén nem jó le fekunni
Mert a tísza kí szokot únteni
Elvíszi a bodor szűrű súbám
Mível takarom be kedves babám

Suba suba bodor sűrű suba
Hat ókórér én nem adnám oda
Az hat ókór ajaromba való
De a suba szép lanynak takaró

Irhás subám szegre van akastva
Gyere babam akazd a nyakamba
Ugy és tudot ot annak a heje
Még az éjel ba takarlak vele

5.
(45. p.)

Máss dall

Jó gazduram agyon ki az búrem
A jóvszágját többet nem órzem
Elszegültem szomséd vármegyébe
Csikós leszæk csikós a mezőbe

Peti fiam nehagy itt engemet
Jün a vásár új sűrt veszek néked
Új sűrt veszek magos sarkú csizmát
Csak vésej az jóvszágomnak gongyát

Jó gazduram kőszőnem a kegyét
Nem fogadom él a széveségét
Szép Julcsikát ada attad másnak
Veseje hát gongyát jóvszágjanak

Azt gondoltam magamba magamba
Hogy én leszek babámé valaha
Demán latom nemlesek nem lesek
Szandikomtól jaj demesze el estem

6.
(70. p.)

Máss dall

Busan főtýőil az ősző szíl, Sárgul fakul a fa levél
Bús dalokat zeng az Daru, Pusta a vidik szomorú

Elkelmenni mesze földre, Még magam se tudok múre
It kel hagyni a Falumat, Benne kedves galambomat

Zöld erdő volt az lakásom. Kilencz patró az pajtásom
Nem sajnalom nem szokasom, Verje meg a sohajtásom

7.
(47. p.)

Nep dall

A tizának mind a negy szele sáros
Oda járnak a kik énges betyárok
Édes anyám énés kék enget veszek
Énnés kik enges magyar husár leszek

A tizának ménd a két széle sáros
Közőpibe fehir hatyu le szalot
Két szárnyával szejel vágta jas habot
Mi az oka hogy a babám elhagyot

kés kertembe elmentem és sejtalni
Róza fa ala le öltem gyomlálni
Fehér kendőm tele húlot rúzával
Tele van az én szívem búbánattal

ki lukat az fehér kendőm kezepe
ki húlot a fehér rúza belüle
Ha ki húlot szedek bele pirosat
Találok én szeretút de csinosat

Szép a sęp ló ha szépen fel nyergelék
Szép a babám ha szépen fel ütúzik
Anagy utczán végég sejtál előttem
Faj a szévem majd meg hasad bennem

8.

(39. p.)

Más dall

Ha nincs pénzem azt sem bánom
Van szeretőm tizen három
Egyik ülel másik csókol
Zász meg utamon bolondúl
Tizen három meg kettő

Megáj német majd meg banod
Hogy a magyart egzekválod
Börődből csinállok dudát
Azon fuvom eszta novtát
Jaj de hunczut a német

9.

(65. p.)

Rítka rendet vaktam sűrű bogját raktam
Minden bogja alatt egy pár csókot kaptam
Ved fel a villára add fel a bogjára
Rózzvám fáradcsága nem esék hijába

10.

(81. p.)

Őszi dall

Kergeti az őszi szél a felleget
Zöld lombos fa húlajta az levelet
Búcsú dalat zeng madarka az ágom
Ahervadás le tezzék a virágokon

Hova hajtya Őszi szél a felleget
Zöld lombos fa mér húlajta levét
Búcsú dalat mér zengé a madárka
Ahervadás mér jún a virágokra

Aza felleg megymás táját siratni
Zöld fa levél a földre húl szaradni
Akis madár szál melegeb hazába
Nílt virágnak hervadása húlása

Boldogtalan e széles föld kereksék
Tórt reményel de mínek és élek én
Végastalást örömet már úgy sem ád
Mustoha sort víz eza gonos világ

Job volna tán elmeni az felleggel
Főibe szállni a lehülő levélel
S ha nyilna tan sírom fellet egy virág
Hagy tépne le aztés egy artó világ
Irtam mikor hajdu Ispekszió volt

11.
(33. p.)

A bányász dall

Szerencse le szerencse fel
Abányász élet szertelen
Mikint hajó az tengeren
Veszél torkában all
Mind bércz tetőn az fergetek
Váratlanúl rohagya meg
Az hirtelen halál

Szerencse fel szerencse le
Közzöntlek téged ál vélág
Hogy enyé bús keserven áll
Még borzadatlanúl,
Hól rám csak egy kis lánka vár
Kinél külem sem élni mán
Sem halni nem lehet

Rigmusok

1.
(79. p.)

Statisztika

Kolosvárnak Kápostaja
Debreczennek Szalonnája
Székely földnek borsoskaja
Komárom frís czipócskája
Kecskemitnek tarhonyája
Szegedének paprikaja
Makónak vörös hagymája
Sopronnak aszalt Szilvaja
Szabatkának szercsikája
Pozonnak mákos buktája
Pápának sárga ripaja
Aradnak burgundiája
Gyulának sárga dinyája
Miskolcz vajos fonatkája
Ninc oly enni való ország
Mint a magyárok hazája

2.

(52—53. p.)

Tizenkét hónapról

A tizenkét hónap egyczerjár egy estendőben
fel jön az nap kelébe hogy a tizenkét
hónap leszek én, Január az első
hónap hédek van és rővéd napok, Februárban
van az farsang táncz van és a muzsika hang
Marczius, már havat olvazd, kerti
munkát hoz és tavaszt, Áprilisban
amező zöld virág van és szántva föld
Májusban, minden virágok madárok
éneke hangzik, Júniusban
Szénát gyútnak a hús fojókban fűrednek
Júliusban, bírkát nyirik a cseresnye
és meg érék Avgusztusban, van
aratás asok élet takarítás, September
az úsz kezdik asok gyüműcset és le szedik
Október, a vetést végzi a vég süretet nézi
Nóvenber, fázik akar alut ember
Deczember, hóval és lépet dehoz karácson
ünepet, müdün, kis Jézus születet, Oestendőnek
vétettett jó gyermeket, hogy mint czokot hoza
a szép ajandekot a tél és ekép elmúlik afa
level le hullik nem lát azt sem man
zódet, ho fektette a földet hogy ha látta
alhasek, termés után nyúkhasék,
mert a tavasz nem sokára fel kúti
új munkára

3.

(53—54. p.)

Szerencsés jó regel kivanak úrfijaknak

Vegyenek árt győsöt lapos tűt sámfa
kapta, kármentő, obczesz, lábszój
hergelő, bőzúr, fárda reszelű, becske, a
dikis, csirisz, barna czurok, vagy ha teczczik
csiżma sár, vagy hisen csizma dia
makcher portika, mint az ember meg
botlék ha nem vigyaz hanem nyelvem
toto vász, vanmég nálam egyeb és, azért
mert pedek mind frís, új manda szél és
tapló kód a pípa meg olló, csutora
es pipa sár zinórostúl egyút jár
Van égen fínom dohány tót orságon
mulatvány, kélencz féle szál czirna
győsző tükúr és penna, kalomáris

papiros porzó pecsét nyomó, alegjab
glatunk plajbász, gumigüt és
fejder vas, narancs citrom bors fűge
és spárgát és vagy husz ége, van it
ám, és, és, gyömbör orvoság mi szok
megér parast kanál villa szagos olaj
pántlika fülbe való jo mind egész
Csak vegyenek ha teczik. VÉGE

4.

(38. p.)

Üdvözlegy

Üdvözlegy csizmadia — csizmanak orvosa
csirizzel vagy teljes bür vagyon te
veled te vagy áldot a kaptaját közöt
áldot ate beczkédnek mérges metzése
és ate kapta fádnak kemény feszélése
Apád és varga volt meg is bürbe volt
és te is apádrúl éredetnek mondok
egyemeg a fene aszta fogadat
Csizmadia úgy tengődik, mint a
töldi miklós lova a szemetsem
Basom azta csiriz szádat szásznak
nincs egy kis esze nincsen semi becsülete még és
kének kik a szeme mind egyemeg a fene

5.

(49. p.)

Lónak az élete

Ó mely csudálatos lónak a élete
Mihant meg őrekszék néncsen becsülete
Ütik verék hajtyák a malomba fogák
Bognároknak agyák kőlüvel taníltják

Ó de sokat hortam Pátfalvara almát
De sokat tapostam annak sáros útyát
Abrakot nem ettem megjés megvénültem
Kukoricza szár volt leg job eledelem

Édes ló társaim hozatok fordúlok
Vég nyúzásom előtt néktek egyet sugom
Sár kerék perjefí marathat mán ettől
Ungár kit agara jo lakhat man ebből

Édes jó társaim hozzatok fordúlok
Vég nyúzásom előtt néktek egyet súgom
Köteles szíjártó mind žinegre való
Valamennyi kocsis igazi csavargó

JEGYZETEK

1. *Dedinszky Gyula*: A békéscsabai evangélikus szlovákság szétraajzása. 22. p. Kézirat a Munkácsy Mihály Múzeum Adattárában. Ltsz.: 1042/1975.
2. uo.
3. i. m. 19. p.
4. A családi gazdaság állatállománya időről időre általában 4 ló, 2–3 tehén, 30 sertés, 4–5 birka, sok-sok aprójószág volt.
5. *Virágh Ferenc*: A békéscsabai népnyelvről. 28–29. p. Békéscsaba, 1958.
6. Ennek kéziratosa formában való rendelkezésemre bocsátásáért köszönettel tartozom Katona Imrének.
7. A szövegek értelmezéséért, fordításáért, a vallásos szövegek forrásainak meghatározásáért köszönetet mondok Dedinszky Gyula lelkész úrnak.
8. A könyv azóta mintegy 170 kiadást ért meg, négy alkalommal békéscsabai nyomda termékeként látott napvilágot.
9. A második kiadás Pesten jelent meg 1874-ben, az előszó keltezése itt Liptószentmiklós, 1873. november 12.

IRODALOM

- Abafi Lajos*, Göcseji népdalok. Bp. 1876.
- Ádám Jenő*, Tulipán. 95 magyar népdal. Bp. 1953.
- Beck Zoltán*, Néphagyományok Orosházáról és környékéről. Gyula, 1965.
- Berkó István*, Katonanóták történeti háttere. Magyar Katonai Szemle. 1936
- Berze Nagy János*, Baranyai magyar néphagyományok. Pécs, 1940.
- Deák Bárdos György*, Muskáti. 97 magyar népdal. Bp. 1954.
- Dura Máté* (szerk.) Magyarok daloskönyve. A legszebb, legjobb, legújabb, legfelkapot-
tabb szerelmi, dévaj, hazafias, bor-, elbeszélő- és katonadalok kincsháza. Bp. 1906.
- Endrődi Sándor*, Magyar népdalok. Bp. 1906. Magyar Remekírók.
- Erdélyi János*, Népdalok és mondák. Magyar Népköltési Gyűjtemény. I–III. Pest, 1846–
47–48.
- Faragó József–Jagamás János*, Moldvai csángó népdalok és népballadák. Bukarest, 1954.
- Gömöri Jenő*, A nagy háború katonanótái. Gyűjtemény. Nagybecskerek, 1918.
- Hajdú Mihály–Halász Kálmán, Viola*. 93 magyar népdal. Bp. 1953.
- Istvánffy Gyula*, Palóc népköltési gyűjtemény. Miskolc, 1963.
- Jagamás János–Faragó József*, Romániai magyar népdalok. Bukarest, 1974.
- Kálmány Lajos*, Koszorúk az Alföld vadvirágaiból. I–II. Arad, 1877–78.
- Kálmány Lajos*, Szeged népe. III. Arad, 1881–82., Szeged, 1891.
- Kálmány Lajos*, Történeti énekek és katonadalok. Bp. 1952. Kálmány Lajos Népköltési
Hagyatéka. I. szerk. Ortutay Gyula.
- Karácsony Sándor*, Aki dudás akar lenni... Kolozsvár, 1943.
- Katona Imre–Maróthy János–Szatmári Antal*, A parasztdaltól a munkásdalig. Bp. 1968.
- Kiss Áron*, Magyar gyermekjátékgyűjtemény. Bp. 1891.
- Kodály Zoltán*, A magyar népzene. A példatárt szerkesztette Vargyas Lajos. Bp. 1952.
- Kriza János*, Vadrózsák. Kolozsvár, 1863.
- Limbay Elemér*, Magyar Daltár. A magyar nép dalainak egyetemes gyűjteménye dallam
szerinti rendben. I–VI. Győr, 1881–1888.
- Lükő Gábor*, Hortobágyon kivirult az ibolya. A pusztai ember élete nótákban. Kolozsvár,
1942.
- Manga János*, Magyar népdalok, népi hangszerek. Magyar népművészet 2. Szerkeszti
Ortutay Gyula. Bp. 1969.
- Mathia Károly*, Nefelejcs. 98 magyar népdal. Bp. 1955.
- Müllig Gyula*, Katonanóták. Első füzet. Bp. 1910.
- Ortutay Gyula–Katona Imre*, Magyar népdalok. I–II. Szerkesztette és a bevezetőt írta
Ortutay Gyula. Válogatta és jegyzetekkel ellátta Katona Imre. Bp. 1970.
- Pálinkás József–Szatmári Antal*, A Don-kanyartól a Duna-kanyarig. (Antifasiszta dal-
gyűjtemény). Bp. 1964–65.
- Pálóczi Horváth Ádám*, Ötödfélszáz énekek. Bp. 1953.
- Pap Gyula*, Palóc népköltemények. Sárospatak, 1865.
- Péczeley Attila*, Rózsa. 94 magyar népdal. Bp. 1953.

- Sárosi Báltint, Magyar népi líra. Bp. 1961. A magyar irodalom gyöngyszemei.
- Schoen Arnold, Palóc népdalok. Ipolybalog. Bp. 1911.
- Sztareczky Zoltán—Kodály Zoltán, Kékedi népdalok. 110 magyar népdal. Miskolc, 1959.
- Vargha Gyula, Magyar népdalok. Élő könyvek — Magyar klasszikusok. 39. kötet. Bp. é. n.
- Vikár Béla, A magyar népköltés remekei. I—II. Bp. 1906.
- Volly István, Előre! 500 katonanóta szövege. (Népdalok.) Bp. 1943.
- Folyóiratok, gyűjtemények, archivumok:
- Ethn.* Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata 1890-től máig.
- MNGY I. Arany László—Gyulai Pál, Elegyes gyűjtések Magyarország és Erdély különböző részeiből. Pest, 1872. Magyar Népköltési Gyűjtemény. I.
- MNGY II. Török Károly, Csongrád megyei gyűjtés. Pest, 1872. Magyar Népköltési Gyűjtemény. II.
- MNGY III. Kriza János—Orbán Balázs—Benedek Elek—Sebesi Jób, Székelyföldi gyűjtés. Bp. 1882. Magyar Népköltési Gyűjtemény III.
- MNGY VI. Vikár Béla, Somogy megye népköltése. Bp. 1905. Magyar Népköltési Gyűjtemény. VI.
- MNGY VII. Mailand Oszkár, Székelyföldi gyűjtés. Bp. 1905. Magyar Népköltési Gyűjtemény VII.
- MNT III/A. Kiss Lajos, Lakodalom. A Magyar Népzene Tára. Szerk. Bartók Béla—Kodály Zoltán. Bp. 1955.
- MTA Növ. napl. A Magyar Tudományos Akadémia archivuma, Növedéki napló 595/52. III. füzet.
- Nyr. Magyar Nyelvőr. A Magyar Nyelvtudományi Társaság folyóirata 1872-től máig.
- Orosháza. Orosháza története és néprajza I—II. Szerk. Nagy Gyula. Orosháza, 1965.
- Szól a nóta. 4. füzet. Zeneműkiadó. Bp. é.n.
- Szgy. II. Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. II. Egyetemi segédkönyv. Szerk. Klaniczay Tibor. Bp. 1952.
- Tápé. Tápé története és néprajza. Szerk. Juhász Antal. Társszerkesztő Ilia Mihály. Tápé, 1971.

Das handschriftliche Vers- und Liederheft von János Zsilinszki aus seiner Soldatenzeit von 1878

ZOLTÁN BECK

Im Kulturhaus der im Komitat Békés gelegenen Gemeinde Megyes-egyháza wurde 1975 eine heimatgeschichtliche Ausstellung veranstaltet. Das Material dieser Ausstellung, das sich aus auf die Geschichte der Gemeinde beziehenden Dokumenten und volkskundlichen Gegenständen zusammensetzte, hatten sozialistische Brigaden der Betriebe und Landwirtschaftsgenossenschaften gesammelt.

Unter den schriftlichen Dokumenten befand sich ein handschriftliches Heft, über das sich herausstellte, dass dieses ein wertvolles, sogenanntes Soldatenbuch war, das unter anderem auch verschiedenartige volksdichterische Werke enthält. Verfasser des 125x182 mm grossen, 114 Seiten starken Buches ist János Zsilinszki, seine Entstehungszeit 1878, zu welchem Zeitpunkt sein Besitzer als Soldat der Österreichisch—Ungarischen Monarchie in Italien diente. Die Texte des Buches wurden in zwei Sprachen geschrieben: in slowakischer und in ungarischer Sprache. Der Grund hierfür ist, dass der auch die ungarische Sprache gut beherrschende János Zsilinszki zu jenen Békécsabaer Slowaken gehört, die im Rahmen der Ausstrahlungssiedlungen in den 80-er Jahren letzten Jahrhunderts das heutige Megyes-egyháza gründeten. Charakteristikum seiner Muttersprache ist, dass er den Ursprung der Békécsabaer slowakischen Volkssprache, die altslawische Sprache des XVIII. Jahrhunderts gebraucht.

Dass das Zahlenverhältnis der im Büchlein vorhandenen slowakischen und ungarischen Texte 81:81 ist, ist ein Werk des Zufalls. Die Texte schrieb János Zsilinszki teils aus seiner Erinnerung oder nach Diktat, teils sind sie kopiert. Dies kann aus der Textorthographie festgestellt werden. Die Buchtexte in slowakischer Sprache können ihren Charakter nach in zwei grosse Gruppen unterteilt werden: 1. Lieder und Weisen, 2. kirchliche und religiöse Texte. Die Lieder und Weisen hat János Zsilinszki offensichtlich von seinen Soldatenkameraden gehört, und dementsprechend aufgezeichnet. Da sich seine Soldatenkameraden aus allen verschiedenen Landesteilen und Landschaften zusammengefunden hatten, ist die slowakische Sprache der Lieder nicht absolut homogen. Ihre Veröffentlichung mit den Angaben über die Herkunft der Lieder kann jedoch der slowakischen Liederforschung von Diensten sein.

Ein Grossteil der slowakischen Texte wird durch jene religiösen Charaktere gebildet: Bibelzitate, Kirchengebete und -gesänge. Letztere stammen hauptsächlich aus drei Quellen: 1. Aus der vervollkommenen Ausgabe des 1636 in Lőcse erschienenen Liederbuches des Liptószentmiklóser evangelischen Pfarrers György Tranovszky, dem 1147 Gesänge enthaltenden beliebten Tranoscius, 2. aus dem 1870 vom evangelischen Pfarrer Frigyes Baltik zusammengestellten Andachtsbusch „Studnice vody živé“ (Die Lebenswasserquelle); 3. aus dem erstmals 1702 erschienenen Werk des Késmárker Bürgers Illés Mlynár(ik), dessen Titel „Duchowni života studnice“ (Quellbrunnen des seelischen Lebens) ist.

Die Sprachgestalt der religiösen Texte entspricht einheitlich der vor hundert Jahren gängigen Kirchensprache: der biblicina, oder dem biblischen Slowakisch, richtiger dem Alt-Taschechischen.

Die ungarischen Texte können in vier hauptsächliche Artengruppen unterteilt werden: 1. Verse aus dem Soldatenleben; 2. Soldatenlieder; 3. gemischte (vorrangig Liebes-) Lieder; 4. verschiedene Sprüche und Reime. Unsere Textauswahl folgt gleichermassen dieser Reihenfolge.

Im Reigen unserer Soldatenbücher gezieht dem Soldatenbuch von János Zsilinszki wegen seiner Zweisprachigkeit und seines frühen Vorkommens besondere Beachtung.